

המערכת מכתבים נרגשים מתושבים ותיקים ואורחים שנכחו באירוע, בחרנו לשתף אתכם בכמה מהם.
לשורותינו הצטרפה לאחרונה כתבת צעירה בשם דבורה אורן, אשר מעלה על הכתב זיכרונות מהעבר וחוויות מההווה, מקווים שתינה כמונו.
כנס המחזוריים עוד לפנינו, המשיכו להתעדכן באתר המושב.
מאחלים המשך חופשה נעימה לילדי המושב קריאה מהנה ולהתראות בגלילון הבא.

שלום לכל קוראינו היקרים
בחודשים שעברו מאז צאתו של הגלילון הקודם חגגנו וציינו כמה אירועים משמעותיים במושב: יום הזיכרון, יום העצמאות, חגיגת שבועות ואירוע השמונים החגיגי. על כל אלה תוכלו לקרוא בגלילון זה.
זאת הזדמנות מצוינת לפרגן לכל אותם עושים במלאכה, שעבדו במשך שעות, ימים ולילות בהתנדבות מלאה, ובזכותם חגגנו וצינו אירועים אלה.
לאחר אירוע השמונים הגיעו לשולחן

צוות העיתון: הדס אינהורן, גלית בן-ארי, אסא ברטוב, גלעד גוטמן, עפרה גורן, ברוך הכט, נורית הרפז, אמוץ חצרוני, גלי מאור-פרידמן, פנינה סיוון, טובה פליישר, מעיין קפלן-גריסר, טל שגיא-פיינמסר, ליאת שווקי, גלילה ושמעון שריר. איורים: ארן חצרוני.

ועד מקומי

במבני הציבור השייכים לאגודה החקלאית. לאחר תקופה ארוכה של שיפוצים ושיקום, נפתחה מחדש ספריית המושב. כל עבודת השיקום נעשתה בהתנדבות על ידי התושבים, כאשר על המלאכה מנצחים גלילה שריר ויניב יונה. בטכס הפתיחה, שנערך סמוך לסיום שנת הלימודים הודינו לעושים, וגם ציינו את שנות פעולתה הרבות של הספרנית הותיקה שלנו, אטי רגב.

אנו כבר מרגישים את עולו של הקיץ החם. מחירי המים הגבוהים לגינון הציבורי יאלצו אותנו להשקות במשורה, לוותר על חלק מהגינות ולהתרגל לדשאים, שצבעם מתחלף בין ירוק לצהוב. אולם נעשה הכל כדי שעל אף המגבלות נמשיך ליהנות ממושב פורח ומטופח. הקיץ מביא עמו גם כמויות גדולות של גזם גינות ולכלוך מדרכות. אנו פונים שוב אל התושבים לתת יד לנקיון המושב בהקפדה על הוצאת הגזם למדרכות רק לקראת יום איסוף הגזם, ולשמור על נקיון המדרכות, כל אחד ליד ביתו.

רבים מאתנו יוצאים בקיץ לחופשות ולנופש, ואני מאחל לכל הנוסעים ולכל הנופשים בילוי מהנה, ולכל הנשארים כאן קיץ נעים וקל.

בברכה, נחמיה חסיד, יו"ר הועד המקומי

לאחרונה התחלנו בהידברות עם הנהלת האגודה החקלאית בדבר שיקומו של בית העם. הוקמה ועדה, שתבחן את הצרכים והשימושים העתידיים בבית העם, את האפשרויות השונות לשיקומו ואת עלותן וכן, את הדרכים האפשריות למימון. שיקום בית העם יחייב אותנו לחדש ולאשר את ההסכם, המאפשר לוועד המקומי להפעיל ולהשתמש

תושבים יקרים,
שקע האבק מעל האירוע המרכזי של חגיגות השמונים, ומיד אחריו נותר מספיק מרץ לחג השבועות. את הקיץ פתחנו באירוע המסורתי של "אירלנד בגבעה", ועוד לפנינו כנס המחזוריים בני המושב.
חגיגות השמונים הציבו בפנינו שתי בעיות, שאתן נצטרך להתמודד מכאן ואילך: האחת היא דרישות הבטחון והבטיחות שעלינו לעמוד בהן, כדי לקבל את אישור המשטרה לעריכת אירועים ציבוריים. הדרישות הללו הוחמרו מאד בשנה האחרונה. הן אמנם נועדו למנוע סכנות ומפגעים לציבור, אולם הן כרוכות בהרבה ביוורקסטיה והוצאות כספיות, אשר יקשה עלינו לעמוד בהן לאורך זמן. נצטרך למצוא דרכים יעילות יותר להבטיח את קיומם של האירועים הציבוריים המתוכננים, ונבקש את סיוע המועצה האזורית בטיפול מרוכז בנושאים כמו כיבוי אש, מהנדסי בטיחות וכוננו מד"א. השניה היא היעדר מקום ראוי להתכנסויות בחגיגות כמו אלו שחווינו בחנוכה ובפורים. בעיה זו תיפתר אם נצליח להשמיש את בית העם העומד בשימונו זה זמן רב.

אנשים ומעשים

גלילה ושמעון שריר

מאת ברוך הכט

כאן הכל התחיל, לא יגמור לעולם.

כאן נטע אבי פרדסים ועולם.

כאן חזון אמת הפריח השממה.

כאן כל הלב ניטע באדמה. (מתוך השיר: מילים לכאן)

מונד וסיימה לימודי הוראה בסמינר למורים בגבעת השלושה. בסיום לימודיה בסמינר נענתה אף היא לקריאתו של דוד בן-גוריון וירדה לנגב, כדי לשמש מורה מוסמכת בישובים החקלאיים שהוקמו. היא בחרה לשרת כחיילת/מורה במושב רנן, מקום בו החבר שלה שמעון, בבחירה משותפת איתה, ישמש מדריך חקלאי. גלילה ושמעון, אשר גדלו יחד במושב חרות, חברים מגיל צעיר, החלו כאן את דרכם המשותפת.

ברנן גרו גלילה ושמעון בקומונה עם חברים נוספים. צוות הקומונה ניהל בפועל את חיי המושב. תוך כדי תקופת ההדרכה, בשנת 1957 נישאו השניים ושינו את שם המשפחה לשריר. בתום תקופת השרות בהדרכה ובהוראה שארכה כשנתיים, עברו גלילה ושמעון למושב משמרת הסמוך לחרות, רכשו נחלה, ניהלו משק ועסקו בחקלאות במשך שבע שנים. בתקופה זו נולדו הבנות, רננה (כליפא), ויפעת (שליבו), חברות מושב חרות. כיום גלילה ושמעון הם סבתא וסבא מסורים ל-5 נכדות ונכדים.

בשנת 1970 חזרו גלילה ושמעון למושב

1948 פורקה בשנת 1956

ובשנת 1983 הוקמה

(מחדש). לאחר השחרור

משרות סדיר ב-1956

חזר שמעון למושב

חרות. הוא נענה לקריאתו

של ראש הממשלה דוד

בן-גוריון וירד לנגב, כדי

לשמש מדריך חקלאי

בישובים החקלאיים

החדשים, שהוקמו למען

העולים. הוא, ביחד עם

חברתו גלילה, בת מושב

חרות, בחרו להגיע למושב רנן, הנמצא באזור הנגב הצפון-מערבי כשני קילומטרים מצפון לאופקים. בתקופת מלחמת סיני, אוקטובר 1956 התבקש שמעון להישאר ברנן ולהמשיך בהדרכה.

במסגרת השרות במילואים, כלוחם חיל רגלים, השתתף שמעון במלחמת ששת הימים, יוני 1967, באזור בקעת הירדן. ובמלחמת יום כיפור, אוקטובר 1973, השתתף במלחמה בדרום והגיע עד מעבר לתעלה במצריים. ביוני 1982, השתתף במלחמת לבנון הראשונה.

ההורים של גלילה, רחל ובן ציון אנגלברג, עלו ארצה מפולין בשנת 1930. הם גרו ברעננה, שם נולדה גלילה. בשנת 1939 בהיותה בת שלוש, הצטרפו לחבריהם בארגון "הדרום" ועברו למושב חרות, הקימו משק ברחוב הנקרא היום "המשתלה" ועסקו בגידול פרחים. עם קום המדינה עברתו את שם המשפחה למלאכי. כאן נולדו שתי אחיותיה, רעיה (מאור) ושרה (פינסקי), הגרות כיום בחרות.

גלילה למדה בבית הספר המשותף בתל

באירועים המתקיימים במושב חרות תפגשו את גלילה ושמעון שריר. דור שני, ותיקי המושב, דמויות מפתח בהווי המקום. יצאתי לבדוק את השורשים שלהם:

רחל ושמואל שריר, הוריו של שמעון שריר, היו חברי ארגון "חרות-יהודה", מייסדי מושב חרות. שמואל עלה לארץ ישראל בשנת 1923 מאוקראינה. רחל עלתה מרומניה קצת יותר מאוחר והצטרפה כטבחית למחנה שהוקם בחרות. כאן הם הכירו, נישאו, והקימו בית ומשק במושב. רחל ושמואל היו חקלאים, ניהלו משק מעורב כנהוג בימים ההם, גידול פרות, עופות וירקות מסוגים שונים. שמואל עבד גם כאורז פרי הדר ומונה למנהל אזורי של בתי אריזה בחברת יכין-חק"ל. רחל שימשה עוזר כנגדו בעבודות הבית והמשק וגידלה את שני הבנים, שמעון ואחיו הצעיר, אורי, הגר כיום ברעננה.

שמעון, דור שני למייסדים, נולד בשנת 1935 בחרות. ילדות שגרתית לימים ההם: גן ילדים במושב, לימודים בבית הספר המשותף בתל מונד עד כיתה י'. במלחמת העצמאות שימש קשר בין העמדות להגנת המושב ותצפיתן בעמדות, שהיו ממוקמות על בריכות המים של המושב. תקופת הצנע והקיצוב במזון והלבשה, משחקים והרפתקאות עם יתר ילדי המושב ברחוב ועזרה להורים בעבודות המשק. לאחר סיום הלימודים עבד שמעון במשק עם הוריו והפעיל כשנה את הטרקטורים במושב, טרקטור זחלילים, קטרפילר דגם D2 וטרקטור אופנים, אוליבר דגם 77.

שמעון התגייס לצה"ל בשנת 1953, שרת שנתיים וחצי בגדוד 51 של חטיבת גבעתי בגלגולה הראשון. (החטיבה המקורית מאז

מושב רנן נוסד ב 1950 בידי עולים מתימן, אשר עזבו אותו לאחר שנתיים. הוא יושב שנית בשנת 1952 על ידי יהודים קראים ממוצא מצרי. המושב מתפרנס מגידולים חקלאיים, ירקות פירות וגידול פרחים. השם רנן הוא סימלי ומקורו נמצא בספר ישעיהו, פרק כ"ה פסוק ב' "פרח תפרח ותגל, אף גילת ורנן - כבוד הלבנון נתן-לה, הדר הכרמל והשרון, המה יראו כבוד יהוה הדר אליהו:"

האינטרנט. העבודות המגוונות בספריה, הכוללות הקמה, ניהול, פיקוח והדרכה, להן הקדישה 37 שנים, היוו עבורה מפעל חיים. גלילה פעילה כיום בחידוש ושדרוג הספריה המקומית במושב חרות.

בנוסף לעבודה במשק, פעיל שמעון בועדות שונות במושב ובהנהלת האגודה. הוא מקדיש מזמנו למושב ולתושביו. בשיחות איתו גיליתי אדם, אשר ניחן ברגישות ואכפתיות רבה לכפר וצביונו, ער ומגלה הבנה לבעיות השוטפות. את פעילותו הציבורית המבורכת עושה שמעון לאורך שנים ועד עצם היום הזה.

מסכת חייהם של גלילה ושמעון שריר, הנמנים על בני הדור השני למייסדים ולמתיישבים, שזורים בחיי המושב משנותיו הראשונות, דרך חבלי ההתבססות הקשים של ההתיישבות החקלאית בשרון, עד התרחבותו והתפתחותו של המושב בשנים האחרונות.

המבנה. נרכשו ספרי עיון וכתבי עת, ספרי קריאה לילדים, לנוער ולמבוגרים. התקיימו פעולות העשרה רבות, חוגים לקריאה, פגישות עם סופרים לילדים ולמבוגרים, שעת סיפור ופרויקט מצעד הספרים לעידוד הקריאה לכתות א' - י"ב. קוימו שרותי הדרכה ורכישה לספריות במושבים, שהיו סניפים של הספריה המרכזית. בשנת 2004 עברה גלילה משבר גדול כאשר המועצה האזורית והמועצה המקומית קיבלו החלטה משותפת לפרק את השותפות ביניהן. היא היתה חייבת לעזוב את הספריה ולפצל את אוסף הספרים בין תל מונד לבין קרית החינוך ותרבות "דרור". משנת 2004 ועד 2009 המשיכה גלילה לעבוד כמנהלת הספריה האזורית בקרית החינוך ותרבות "דרור", עסקה בקליטת אוסף הספרים, והתחילה במחשוב הספריות במושבים. השאיפה היא למחשב את כל הספריות ולהעלותן לרשת

חרות כבנים ממשיכים ובנו בית נוסף בנחלה של רחל ושמואל, ההורים של שמעון. שמעון עזר לאביו בעבודות שונות במשק. עבד בניהול פרדסים באזור תל מונד, השייכים לאנשי הרחבה א' בחרות. הוא שימש במשך חמש שנים כמזכיר פנים של חרות. לאחר מכן פתח בשותפות חנות למוצרי חקלאות ובניין בתל מונד. החנות נסגרה בשנת 2005. שמעון ממשיך כיום במסורת החקלאית: מנהל משק, גידול עופות בלול והדרים בפרדסים. ההורים של שמעון, רחל ושמואל ז"ל, נפטרו בראשית שנות התשעים.

גלילה עבדה תקופה קצרה כמורה. בשנת 1972 יזמה והקימה את הספריה האזורית בחצר בית הספר האזורי המשותף בתל מונד, בו למדו עדיין ילדי כל המושבים. בשנת 1991 הוקם מבנה חדש לספריה, היא נקראה "הספריה האזורית על שם בטי ואלכס שאונבוים" אשר תרמו כסף רב להקמת

וכאן, נכדי הולך לגן, ביתו של בני עוד כאן,
זה תמיד סימן, ומכאן נשיר למקום קטן,
השרשרת כאן תמשיך כאן לעולם.
(מתוך השיר: מילים לכאן)

מבשלים זכרונות בחרות

עפרה גורן, פנינה סיון, ונורית הרפז

ערב עם האחיות מלאכי

השכנות לקנות הבכורה מבין האחיות מלאכי, לצידה האחיות רעיה ושרה (שורה). הזמינו אותנו להצטרף. גלילה פורמת דוגמת רקמה, שהוותה שלט על מדפי הספרייה בתל מונד (שאמה רקמה), במטרה לרקום על השלט 'טף', לסימון מדפי הספרייה המתחדשת בחרות. על השולחן אלבום תמונות, עליו מונחת תמונה מהילדות, תמונה שזולר הצלם צילם כשהיו קטנות. הן לא מסכימות להצטלם היום, ולכן התמונה בעיתון היא תמונה מאירוע פתיחת הספרייה שנערך ב-25.6.

גלילה, רעיה ושרה, בנותיהן של רחל וכן ציון אנגלברג, שעלו לישראל מפולין. אחרי קום המדינה שונה שם המשפחה למלאכי (Angel = מלאך). כל המשפחה מצד אימן רחל נכחדה בשואה, וענת השואה הורגשה במקרים רבים (בבית) בילדותן. גלילה זוכרת את ההתרגשות כששמעו שאחת הדודות ניצלה ומחפשת אותם (דודה מרים). גלילה, הבכורה, הגיעה לחרות בגיל שלוש מרעננה וכאן גדלה ובנתה את ביתה עם שמעון. להם שתי בנות: רננה ויפעת וחמישה נכדים.

רעיה נולדה בחרות, נשואה ליוסי, ולהם שלושה ילדים: מודי, גלי וליאור ושש נכדות (השביעי בדרך...)

שורה, הצעירה באחיות, מגדלת בחרות, עם משה בעלה, שלושה ילדים: הדס, תומר וניצן, ולהם חמישה נכדים.

המשק של ההורים היה משק פרחים. ההורים עבדו קשה בגידול ורדים. היות ולא היו מקררים, היו קוטפים את הפרחים בארבע לפנות בוקר, סמוך לשעת המשלוח, וכשסיימו היו רצים, כדי להספיק לאוטובוס בתל מונד לשליחה לבית האריזה.

כשגדלו האחיות והקימו משפחות היו עושות את החגים יחדיו לפי סדר קבוע. בשנים האחרונות, עם צמיחת המשפחה, ישנן לפעמים חריגות קלות, בהן לא כולם מבליים את החג יחדיו.

"אז איך היה פעם?" אנחנו שואלות אותן, ומדהים היה לראות, איך הן הזכירו אחת לשנייה ונזכרו בחוויות הילדות. סיפור גרר סיפור עד לשעת לילה מאוחרת... למשל, כשהיה מגיע מחלק הקרח והלחם, היו יוצאות

ממולא עם אורז, מרק עם לוקשלק, קרפלך וקניידלך, (אלזליה) - עוף, שהיו חותכים את כל חלקיו חוץ מהכנפיים. משאירים על הכנפיים את העור וממלאים בתערובת המורכבת מבצל מטוגן עם שומן ופרורי לחם. את התבשיל הזה שמים בתוך הצלי.

מתוך כל המאכלים שנהגו להכין בבית ילדותן, מכינות היום האחיות גפילטע פיש, לביבות אשל, קניש, צלי וטורט.

אמנם אוכל היה במשק, אולם רק כדי שנבין קצת את אוירת הימים ההם, נציין למשל, שכשהאב היה נוסע לת"א הוא היה מביא לבנותיו, תפוח עץ או אפרסק אחד, אותו הוא היה מחלק לשלושה חלקים. מעניין מה היו אומרים על כך הילדים של היום, שמקבלים איפון כמתנה.

מסטיק אסור היה ללעוס - "זה לא מנומס!" אם בכל זאת לעסו, ונגמר הטעם, לא היו זורקים, היו שמים בכוס עם ליקר, מים וסוכר, וכשגם זה לא עזר, היו קוטפים עלי מנטה ולועסים יחד. כל מסטיק נלעס כחודש ימים.

מפולניה. לדבריהן, היא הייתה הבשלנית בבית. זכורים להן בעיקר מאכלי הבצק ותפוחי האדמה שלה. בנוסף היא הייתה חותכת רצועות דקות של אטריות לפסח - מביצים ללא קמח.

עוד הייתה מכינה "פרפלך", שהם הפתיתים, חלמון ביצה עם קקאו וסוכר, שהיה אז כמו המעדן של היום, (אז עוד לא שמעו על סלמונלה), ומרק חלב מורחח ובתוכו אטריות עם קקאו וסוכר. חוץ מרעיה, אף אחת לא ממש אהבה את המעדן...

הסבתא הייתה מכינה גם עוגת ביסקוויטים, וכדי לקרר אותה היתה שמה אותה מתחת לארון - מקרר לא היה אז.

בחצר של ביתן היה כל מה שהיה צריך בשביל להתקיים: אורווה עם חמור; שובך יונים גדול לבשר, שהקימו בזמן מלחמת העולם השנייה. שורה זוכרת שהיתה לוקחת דורה אדומה ומפזרת, היא היתה מסתובבת ומפזרת תוך כדי סבוב, וכל היונים היו באות לאכול כשהן מסודרות במעגל...;

לול תרנגולות - גלילה זוכרת שהייתה צריכה לזחול מתחת ללשלת ולחפש את הביצים שנפלו. (ביצי חופש אורגניות);

עז - מהחלב שלה הכינו גבינות בעצמם; עצי פרי רבים: חבושים - מהם היו מכינים לפתן, גויאבות - אותן היו מרסקים ומערבבים עם שמנת וסוכר או עם מיץ קלמנטינות, רימונים - אותם היו אוכלים עם סוכר, שזיפים ועוד... בפגישתנו צוינו מאכלים רבים אותם נהגו לאכול בבית משפחת מלאכי כגון: אוליבש - כרוב

עוגה לפסח

חמרים

- 1 חבילה מרגרינה
- 1 כוס סוכר
- 2 כפות קקאו
- 2 ביצים
- קצת רום, קצת וניל,
- מעט מים
- 6 מצות

אופן ההכנה

בסיר קטן, לערבב את כל החומרים, כשמצטנן, להוסיף את הביצים ולערבב לפורר את המצות (אפשר להעזר במערוך) ולהוסיף לתערובת לערבב היטב להניח בצלחת ולקרר. ניתן להכין כמות כפולה

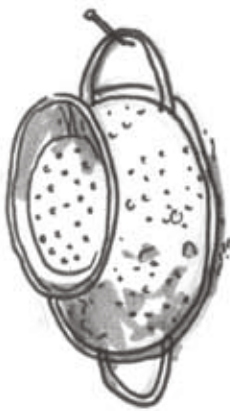
קניש

חומרים

בצק שק"ם – 1 מרגרינה, 1 שמנת חמוצה, 1 חבילה קטנה קמח אוסם. – להכין בצק 6 תפוחי אדמה, בצל, מלח ופלפל - למילוי.

המילוי

לטגן הרבה בצל, (בנדיבות) להוסיף מלח ופלפל לפי הטעם, לבשל את תפוחי האדמה ולמעוך לפירה, לערבב עם הבצל המטוגן. מחלקים את הבצק לשלושה חלקים, כל חלק מרדדים לעלה, מורחים את המילוי, מגלגלים לצורת רולדה. למרוח על הרולדה חלמון ביצה ולפזר שומשום. לאפות עד שמזהיב – אחרי האפיה לחתוך. במקום מילוי תפ"א, ניתן לבשל כוסמת ולמלא את הקניש

לביבות אשל:

- 1 אשל
- 1 ביצה
- 2 כפות קמח (אפשר תופח)
- לערבב את כל החומרים ולטגן כשהלביבות מוכנות, טובלים בצלחת עם סוכר או מורחים ריבה

טורט

החומרים

- שש ביצים
- שלושת רבעי כוס סוכר
- טיפת שמן (כל אחד מחליט על גודל הטיפה)
- קליפת לימון
- שלושת רבעי כוס קמח תופח

אופן ההכנה

להקציף את החלבונים עם כל הסוכר להקציף את החלמונים לערבב את כל החומרים מלבד הקצף לקפל את הקצף לתוך התערובת. לאפות בסיר פלא

הקדם

מכינים קצפת משמנת מתוקה וקצת מחממים מעט מים עם קקאו מורחים את הקצפת על העוגה ועליה מטפטים קקאו ובעזרת סכין מציירים פסי שתי וערב.

נהנינו מאד מהסיפורים והמתכונים של האחיות לבית מלאכי אתם מחמנים לנסות ולהנות.

בגליון הבא תקראו את ספורי הבית והמתכונים של לאה בר נתן.

כל המעוניין לשתף בחוויות הילדות על רקע המתכונים והריחות המיוחדים מחמן/נת לפנות לעפרה גורן, פנינה סיון ונורית הרפז

היה מחסן? חיינו ומותו של מוסד

אסא ברטוב

ישב לו על שקי התערובת. לסרטים היה אז גם ריח גם טעם... לימים גם מחסן זה היה צר מהכיל את הפעילות הענפה, והוא הועבר למקומו הנוכחי, ששימש בעברו כבית אריזה לפרי הדר. ענף הלול במושב התרחב מאוד, והצורך במכון מודרני הוביל לבניית סילו לאיסוס הגרעינים ומיכלי פלדה לחומרים נוספים. המקום שקק חיים והיווה מקום מפגש והחלפת דעות, ויכוחים על בעיות המושב או אקטואליה ורכילות. רוב חברי המושב התפרנסו אז מחקלאות, ומחסן התערובת היה תמיד במרכז הויכוחים.

עם חלוף השנים דעך וירד המקום, רוב הלולנים פרשו מהענף, ומחסן התערובת איבד מערכו ונסגר. הכושי עשה את שלו – הכושי יכול כבר ללכת...

אותו זו כבר בעיה, בייחוד אם אתה ילד. יש חברים, שפשוט הפכו עצמם לחמורים ונשאו את השק על גבם כל הדרך – פיתוח הכושר והסיבולת היה דבר של מובן ורגיל כאן.

כשרוח מעט במושב הוחלט לבנות מבנה אבן גדול ומרווח, שישרת את הצרכניה ואת מחסן התערובת, ואז נבנה אותו מבנה בעל שני גגות גמלוניים, שהיום שוכן בו המחסן הטכני של "חברת עמיר". חג גדול היה אז במושב, סוף סוף הוקם מבנה יצוק, שהרוח והגשם לא חודרים בו, ובמרכזו הועמד פלא טכנולוגי: מערביל, שפועל על ידי מנוע חשמלי – הקץ לעבודת הידיים. למחסן התערובת החדש היו גם שימושים תרבותיים נוספים: אולם לחתונות, לחגיגות ולמסיבות, ושימש כבית קולנוע בימי החורף, ומי שלא הביא כסא מהבית

כל באי המכולת רואים על הקיר את תמונתו של "המרכז המסחרי" הראשון בחרות, בחזית הצרכניה, לידה המחלבה ומאחורי הדלת האחורית של הצריף הגדול שכן לו מחסן התערובת הראשון של המושב. עם התפתחות ענף בעלי החיים במושב נוצר הצורך להקים מכון לתערובת. ההתחלה, כמו כל ההתחלות, מכון קטן ופרימיטיבי ללא אמצעי מיכון, וכל העבודה נעשתה בידיים. חומרי הגלם, הגרעינים ויתר המרכיבים הובאו בשקים. חלקם בעלי משקל רב, שהצריך עבודת סבלות מפרכת. משקל שקי הדורה (סורגום) עלה לעתים על מאה קילוגרם, והותיקים שהיו אז צעירים וחסונים, התחרו ביניהם מי יכול להעפיל לראש ערימת השקים עם משקל רב יותר על גבו. לא רק בעלי החיים נהנו מהמחסן,

אנו, הילדים, היינו מחטטים בתערובת ושולפים ממנה חתיכות חרובים. העזים הפסידו, אבל לנו זה היה ממתק נפוץ. את התערובת היו מכינים על ידי ערום כל המרכיבים על הרצפה, ושני עובדים מצוידים באתים גדולות הופכים והופכים בה עד להיתנה מוכנה. לאחר מכן ממלאים שקים, חמישים קילוגרם כל אחד, כותבים בדיו כחולה על כל שק למי היא מיועדת, ומכאן כל אחד באמצעיו מוביל אותה למשקו. למי שהיה חמור העמיס את השק על גב החמור, מאזן אותו ומקווה, שעד שיגיע לביתו השק לא יפול ארצה. אם החמור היה נחמד – הגעת בשלום, אבל אם החמור פגש "חברים" בדרך והתחילה מהומה – השק נפל ולהרים

עגבניה, עגבניה

דבורה אורן

תמיד עשינו זאת בסוף יום העבודה, כשכולנו עייפים, והתוצאה היתה בהתאם. עכשיו אפשר כבר לגלות, הרי יש חוק התיישנות, ש-כשבסוף היום עשיתי מאזן בין התוצאות האישיות והמשלוח הכללי, אם היה חוסר, תמיד "התיישרתי" על חשבוננו.

לאחר חגיגות היובל הועלו טענות שלא היה שום "סקטש" (קטע מומחז על הווי חיינו) – הנה חומר נפלא לביצוע.

הפרודניה, (שעשתה לנו נזקים רבים למרות הריסוסים) ובידו השניה אולר, ואמר תוך כדי הדגמה: "מה, הגברת בתל אביב לא יכולה לחתוך כאן ועם יתר העגבניה לעשות סלט מצויין?" שניהם היו בני אותה ארץ, והמשך הוויכוח ביניהם היה בשפה הידועה להם. גם זה לא עזר, והסיווג נשאר בעינו.

חבר אחר הביא פרי קטוף מעורב עם כל המזבלה מהשטח. למיין אותו היתה משימה בלתי אפשרית, לכן

בשנות השישים של המאה שעברה שלט בחיינו ענף העגבניות. כמעט כל החקלאים במושב עסקו בו. העגבניות היו שיחת היום בכל מפגש, עד שהתנינו את פגישותינו בכך, ש"על זה לא נדבר" וכמובן שנכשלנו. חלקי בשטח הזה היה כשמונית להיות מנהלת מחסן המיון תחת חסותו של הוכברג.

הגעתי לעבודה זו אחרי שרות בצבא כמדריכה וכמפקדת בבה"ד 12, עם בטחון עצמי ואמונה, שבידי הכוח והסמכות לארגן הכל, ופקודת "הקשב" אחת תספיק לכך. אלא שהחברים, מגדלי העגבניות, חשבו אחרת. בעיניהם הייתי צעירה, שאפשר לעבוד עליה בקלי קלות.

העגבניות הגיעו אלינו בארגזים על גבי עגלות עמוסות לעיפה, רתומות לטרקטורים (גם לפרידות), הנהוגים על ידי המגדלים. אלו פרקו את סחורתם בשטח, שהיה ממוקם בין מחסן התערובת לחצרה של עמליה רוס.

באותם הימים היו חרות וכל מושבי הגוש "חזקים" מאוד בשוק העגבניות הארצי, לכן שלחה אלינו תנובה מסווג מטעמה, את אדון ווייס, כדי לחסוך בהוצאות, כך שהפרי יצא מכאן ישר לשווקים. אדון ווייס עשה את מלאכתו בקפדנות וסיווג סיווגים לא לפי טעמים של המגדלים. יום אחד ניגש אליו חבר, שקיבל סיווג נמוך, כשבידו האחת עגבניה מצולקת, שעברה "טיפול" ע"י תולעת

נסיוני הראשון

מיכה חסיד (הביאה לדפוס: ליאורה גלבוע)

בגליון מספר שלושה של "חרות בשרון" סופר על גינות הירק של משפחת חסיד. הסיפור הבא, שנכתב ע"י מיכה חסיד, הבן הבכור במשפחה, לכבוד כנס המחזוריים בחג היובל של המושב, שהתקיים בשנת 1981, ושנקרא באותו מעמד, מעיד עד כמה מושרש נושא גינות הירק במשפחה.

לאחר כחצי ק"מ (המקום שכיום נמצא בו הפרדס של זילברמן). חטפתי מכה די רצינית, ולאחר שהכל נגמר רק אז הצליחה אמא להגיע אלינו, והחזירה אותי בוכה הביתה. נער הייתי וגם בגרתי, ומידי פעם נפגשתי בשבילי הכפר עם החבר א', אך מעולם שוב לא קשרתי את אותו יהודי שקט ותרבותי עם הגבר הדולק אחרי בחמת זעם בפרדסי המושב, וכך נשכח ונמחק מזכרוני כל העניין לחלוטין.

למעלה מארבעים שנה חלפו מאז, ואני שוהה בשליחות בלונדון הרחוקה, ובאחד הימים בקראי את העיתון המגיע מישראל נתקלתי במודעת אבל על פטירתו. ואז כבהבזק הברק חזרה אלי כל התמונה של המרדף ומה שהיה לפניו, ואפילו ניחוח המלפפונים ששתלתי עלה באפי.

זמן קצר לאחר מכן הזדמן ללונדון ה"שותף הזוטר" לאותו מעשה, חיים בן חיים, וסיפרתי לו את כל העניין. מאחר שהוא לא זכה לקבל "מנה" כמוני, ברור שנשכח ממנו כל המאורע. לימים, כשחזרנו מלונדון ארצה, שאלתי את אימי האם זכור לה המקרה ותשובתה היתה: "ועוד איך אני זוכרת, הרי עד יומו האחרון זכרתי לו אותו מרדף..."

לעת ערב חזר א' וכשראה את החורבן בחלקתו חשכו עיניו. מיד כשנודע לו מי הפושע החל לחפש אחרי ומצא אותי מסתתר. הצלחתי להתחמק ממנו והוא החל לרדוף אחרי, כשהוא שולף את חגורתו ממכנסיו. אחוז פחד ואימה החיליתי לנוס כל עוד נפשי בי,

דרך הפרדסים הצעירים של המושב, (שלא היתה אפשרות להסתתר בהם). הוא דולק אחרי ואימי, שצפתה בכל המחזה מהצד, רצה אחריו, כשהיא בוכה וצועקת שיעזבני. באותה ריצה בודאי הישגתי שיא ארצי לגילאי חמש-שש, היות והרדף הצליח להשיגני רק

בשנה הראשונה להגיענו למושב חרות ואני עדיין זאטוט, ההולך לגן הילדים, התנסיתי ב"מבצע" הראשון שלי כחקלאי. באותם ימים רחוקים כל מבני הכפר היו מרוכזים בשטח שהיום נמצא בו המשק של הורי. זה כלל שני צריפים גדולים וארוכים, בהם התגוררו מספר משפחות, וכמה צריפים קטנים בהם גרו משפחות בודדות. סמוך לצריפו הקטן זרע א' חלקת מלפפונים לצרכי ביתו.

באחד הימים, בחזורי מהגן החלטתי, שהצמחים לא נמצאים במקומם הנכון והתחלתי להעתיקם ממקומם ולשתלם במקום אחר, הסמוך לו. עזרו לי בכך שני שותפים זוטרים, שהשקו מיד את הצמחים במקומם החדש. לאחר שסיימנו את עבודתנו מלאי סיפוק ושמחה, הלכנו כל אחד לביתו לסעודת הצהריים.

לאחר הארוחה חזרתי לשטח לראות מה התפתח בינתיים ולתדהמתי גיליתי, שכל הצמחים שהעתקנו קמלו ונבלו. רק אז התחלתי להבין מה עוללתי, ומה צפוי לי.

בעל החלקה, כל אותו הזמן, נמצא כמובן, כמו כל חברי המושב, בעבודות חוץ בפרדסי תל-מונד, והיה צפוי להגיע לפנות ערב. מלא חרדה ספרתי את השעות העוברות עד לשובו הביתה.

בגן העדן של ילדות / צוק גת

לא רק עבודה חקלאית, יצרנית היתה כאן במושב לאורך השנים, לא רק ספורט ופעולות התנועה העסיקו את הנוער שלנו, ולא רק לימודים היו במרכז התעניינותו. הוא גדל עם אתגרים, שבהחלט לא היו מביישים שום חבורה מפיונרית מחתרית, וללא ספק פעילותם זו הכשירה אותם לבאות, לצבא ולחיים.

תודה לצוק גת, שחשף בפני קוראיו את מעללי הנוער בימים ההם, מעללים שהתרחשו במחתרת ולא היו ידועים אלא למעורבים בלבד. ולקוראיו הצעירים נאמר: קראו, התפעלו, אך אנא, אל תנסו...

המגרש וסלי העץ בשנות ה-80 מהבלטות השכורות והרעועות למשטח חדש ומהודר. בימי שישי התאספנו כל ילדי המושב במגרש. לאחר פעילות גופנית אינטנסיבית, שכללה משחקי כדור על סוגיהם ומשחקי "דגלים קטנים", היינו מתגנבים לאחת

שימש לנו כמפלס ממגנט, שבו עיצבנו ובנינו את עצמאותנו ואופיינו, מקום בו נפגשנו, לאחר שזרקנו את התיק בבית לאחר יום 'ביקור' נוסף בבית הספר ובו שהינו עד שעות הערב המאוחרות. כולנו לקחנו חלק פעיל בהחלפת משטח

לכבוד חגיגות ה-80 למושב חרות חשתי צורך, שלא לומר דחף עז, לתאר את ילדותנו בגן העדן במושב חרות.

מגרש הכדור-סל והמתחם סביבו היה מרכז חיינו, אבן שואבת, אשר טענה ופרקה חליפות את האנרגיות האינסופיות שלנו. המקום

מבריכות המים (המשמשות למי השתייה לחברי המושב) או לבריכת השחייה, וחיש מהר מפלחים ארטיקים ושאר דברי מתיקה מהקיוסק בבריכה. אל דאגה, השארנו את הסכום המדויק על השולחן... ועוברים לבריכה עירומים כביום היוולדנו.

לאחר שנרגענו, הסדרנו נשימה והעלינו את מפלס הסוכר בדם, התחלנו לרקום תכניות להמשך הערב. תוך כדי קפיצות מסוכת המציל והתעללות ברובוט הניקוי של הברכה, שכללה רכיבה עליו, החלו להתקבל הכרעות חשובות.

השאלה הקבועה הייתה: לאן נוסעים הלילה על הטרקטורים? האפשרויות היו אמנם אינסופיות, והיו מקומות אשר הרבינו לפקוד אותם ביחס לשאר, אבל לצורך הדיון הכל היה רלוונטי: צפונה – לבקר חברים ובעיקר חברות מצור משה ומכל המושבים בסביבה, ו/או למסעדת אסא אשר הייתה ממוקמת בתחנת הדלק מעט אחרי קדימה. מזרחה – לכפר-הס ולעין-ורד, דרומה – למשמרת ודרכה לרוב לגן-חיים, צופית כפר ורבורג (מושבים אלו היו מאובזרים היטב, ובכל בית היה טרף קל בדמות טוסטוס זמין ומתודלק...), ולעיתים הדרמנו עד כפר סבא, מערבה. זהו לרוב הכיוון האטקטיבי והמבוקש ביותר(!), כי בסופו לאחר ניווט מסובך ומלא סכנות, המתינה תמורה ענקית בדמות חוף געש. לעיתים הרחקנו על ציר החוף עד חוף בית ינאי לפגוש את

חברינו מבית הספר מכפר-ויתקין וכפר-חיים. למען קוראינו הצעירים, ולאילו שלא אתרע מזלם לגדול בקיבוץ או במושב, דרוש כאן הסבר נוסף. מדובר בילדים בני 13-14-15, שבקושי הקול התחלף להם. על מנת להחליף הילוך היינו צריכים להרים שלט "ירדתי ללחץ על הקלאץ' מיד אשוב". מיותר לציין שלא היה ברשותנו רשיון נהיגה, ואם כל זה לא מספיק, לא היו ברשותנו פלאפונים, GPS וכיו"ב.

אז כיצד ידענו להגיע לאותם מקומות אקזוטיים? התשובה היא "סיפור דרך" שעבר מפה לאוזן מהאחים הגדולים. לדוגמה: "סע עד סוף שדרת הברושים, הגעת לצומת T, קח ימינה, סע עד סוף הירידה, הגעת למגדל מים, אופס! עברת את הפנייה שמאלה", לאחר ניסוי וטעייה וניסוי ותהייה, למה התכוון זה שהתיימר לכוון אותנו? כפועל יוצא מכך נסיעה בת שעה ארכה במקרה הטוב שעתיים... במקרה וארעה תקלה והטרקטור

שקע בחוף הים, כולם היו יורדים ומחלצים אותו. במקרה ויש פנצ'ר בגלגל הקדמי, מאלתרים קרש עבה ומדדים חזרה הביתה על שלושה גלגלים. במקומות המועדים לפורענות משטרתית היינו נוסעים ללא אורות ומחזיקים אצבעות, או נכון יותר, מתפללים באדיקות, שחרדי מבני ברק לא מגיע אליה ביום כיפור. הכל - רק שלא נפגוש את מנוולי המדים. לרוב תפילותינו הגיעו לאן שצריך... לעיתים מזומנות לא היו לנו מספיק טרקטורים לכל החברים... כאן 'התנדבו' שני טרקטורים בדמות ה MF 135 של הוכברג ו/או הפורד של אשר. בכלל, לעניות דעתי ואני בטוח שאני מייצג נאמנה את כולנו, הוכברג צריך לקבל פרס מפעל חיים על תרומתו

הנדירה לניידות שלנו... זכור לי לילה אחד, שנתקענו עם הטרקטור שלו בלב הפרדסים בלי דלק. למי שלא מכיר, מדובר בפרוצדורה הקרובה במסובכותה לניתוח לב... יש לנקז את האוויר דרך הדיזות של צנרת הדלק תוך פמפום, וזאת לאחר ששאבנו דרך צינורית שאלתרנו ושתינו לרוויה סולר מטרקטור אחר. השארנו להוכברג דף על כיסא הנהג "תודה על הטרקטור, אבל בשישי הבא תדאג שטנק הדלק יהיה מלא..."

כאשר חשנו ברעב, היינו פותחים את 'התפריט' שהיה רבגוני וכלל: מנגואים אצל נחודקין, אגב, היתפסות בשעת מעשה אצלו היתה כרוכה בחבלות הגונות, פג'יות אצל בן-חיים, פסיפלורות, אבטיחים היכן שרק מצאנו, ותמיד היינו אוכלים רק את 'לב' האבטיח, ובמטבחים של גני הילדים תמיד נשארו עוגות יום שישי ועוד מציאות מרתקות, ועוד ועוד.

היו לנו משחקים מאוד ייחודיים, שלא לומר

יצירתיים, אמנם לא כאלה הלוקחים חלק במשחקים האולימפיים, אבל היו מצריכים תעוזה, כוח סבל ודבקות במשימה. אחד מהם היה 'סקי חול'. החומרים הדרושים למשחק זה הם: טרקטור אחד, דלת ישנה או צמיג ישן, חבל חזק והמון מצב רוח עם אנרגיות חיוביות. אופן המשחק: עולים 4-6 ילדים על הקרש / צמיג והטרקטור נוסע פול גז בפרדסים. המנצח הוא זה שנשאר אחרון על הקרש. כמו שדמיינתם, המטרה מקדשת את כל האמצעים... אמנם בסוף לא היה פודיום ולימור לבנת לא הסתערה עליו, אבל הרגשנו כאילו זכינו בכבוד מלכים.

למשחק הבא הייתה דרושה כיתת יורים חמושה ברובי אוויר בדמות אחינו הגדולים, שכללה לרוב את: שחר כספי, רמי רווה, שרון זילברמן, מודי מאור, אביב סיוון וברק גת ומנגד קבוצת ילדים. האחים המבוגרים, שהם לא היו כל כך בוגרים... שכבו במרפסת מועדון הנוער, שהייתה קיימת בעבר מאחורי הסל הצפוני, והילדים הצעירים והפראיירים התמקמו מאחורי עצי האורן בחורשה בקרבת הסל הדרומי. אופן המשחק: לשמע הצעקה של אחינו הגדולים היה עלינו לעבור לעץ אחר תוך כדי מטח יריות אלינו. לא משנה כמה היית זריז, מידי פעם היית חוטף כדור רובה אוויר.

המשחק השלישי היה לרוב תחרות בינושבת וקראנו לו 'מלחמת תפוזים'. מן הסתם המשחק התנהל בחורף בעונת התפוזים וכלל קבוצה של ילדים הנמצאת על הטרקטור. 'הקרבות' התנהלו בכביש ההדר, וכל קבוצה הייתה זורקת מטרקטור לטרקטור תפוזים, אשכוליות, ביצים ומכל הבא ליד. מי שלא חטף אשכולית בפנים בליל חורף קפוא לא יבין כאב מהו, מיותר לציין שחרות תמיד היו עם היד על העליונה מול משמרת וכפר-הס!

ביום העצמאות בפרט וברוב ימות השנה בכלל, היינו עולים לסילו, ומגובה 30 מטר היינו רואים את מפגני הזיקוקין מחדרה עד ת"א. הרגשנו שליטי הממלכה. משם היטבנו לשגע ולהעסיק את רב"ש המושב – אבנר לזר

ואת מזכיר המושב שלמה ברק. ובכן אלו היו על קצה המזלג דברי הימים של ילדותנו בגן העדן במושב חרות. ילדות, שנחקקה כמדהימה ומופלאה גם יחד, המציפה אותי בהתקפי נוסטלגיה נעימים, ובעיקר לאור היותנו הורים לילדים הגדלים במושב.

במוסף "תרבות וספרות" של "הארץ" ביום שני, ערב יום העצמאות התפרסם הסיפור "שעון עצר", עליו חתומה רחלי דור רפפורט. הסיפור הוצג כסיפור מומלץ על ידי חבר השופטים של תחרות הסיפור הקצר, תחרות המתקיימת מידי שנה על ידי המוסף הספרותי של הארץ. בשולי הסיפור מופיעה תמונת הכותבת בליווי שורות מספר, המציאות פרטים אחדים על אודותיה, ובסיום נכתב, "ילידת מושב חרות". את זהותה חשף חברנו חיים בן חיים, שסיפר לנחמיה חסיד, כי הכותבת הינה רחלי הוכברג. הסיפור מרגש, מעניין וייחודי הן מבחינת תוכנו, הן מבחינת הדמות המספרת והן מבחינת העיצוב האמנותי. הוא פורס מערכת חיים של דמות, המספרת את חייה בגוף ראשון, כשהיא משולבת בתוך מסכת החיים של הוריה. ההתפתחות הסיפורית מוצגת בשמונה מעגלים נפרדים, לכאורה, ההולכים ומתרחבים מבחינת הזמן ומבחינת הארועים הכלולים בהם. ההתבוננות בעולמה האישי של המספרת, המשולב בעולמה של הוריה, נעשית על רקע החיים במושב עם מאפייני המציאות היומיומיים, החברתיים והאידיאיים שבו, מאפייני מציאות קרובים ומוכרים לנו. שמחנו לקבל מרחלי אישור לפרסם את סיפורה בעיתוננו, למען חברי המושב כולם. אנו מברכים אותה ברכת "ישר כוח", גאים על הישגה הספרותי הנוכחי ומאחלים לה הצלחה בהמשך דרכה הספרותית.

סיפור בדקה

כמו מלה. כמו נשימה. כמו ילד שרץ מהגן. דקה אחת זה כלום, זה חיים. זה מתחיל ורץ, רץ קדימה. עוד מעט זה נגמר. סיפור בדקה. זהו, נגמר.

סיפור בשתי דקות

אנסה מחדש, מהר ומדויק. אבא הולך ונעלם, כמו זמן. כמו שלקחתי את אמא לאט, מעט, ואמא נעלמה. היסטית, כעסתי, נמנעתי, ואמא קמה והלכה. אבא ואמא הלכו ולא שבו. הייתי ילדה בת חמש, הם יצאו לסרט, אולי להצגה, נסעו לתל אביב. הזמן עבר.

סיפור בחמש דקות

רגע, מההתחלה. אמא ואבא נסעו להצגה בתל אביב. איך הם נסעו, אני חושבת. בטח לקחו מונית, אבא שנא לנהוג לעיר. נשארו רק נורית ואני, מיכאל היה הבייביסיטר אבל הוא עזב אותנו, והלך לחבר. לא זוכרת את הזמן חולף, רק את נורית. נורית בכתה והניחה את ראשה על ברכי. הייתי בת חמש ונורית בת תשע. נורית פחדה, ליטפתי את שערה על ברכי. עברו שתי דקות. היה כבר חושך ורעש של עטלף בחוץ, שממית חצתה את המטבת. איך עוצרים את הזמן? נורית הציעה שנהרוס למיכאל את אוסף מטוסי הנייר, סילונים ומטוסים קלים. נקמה כי מיכאל הלך, כי פחדה. רציתי שהזמן יחלוף מהר. מיכאל חזר וצעק, נורית צרחה ואני בכיתי, רציתי שהזמן יפסיק את הכאב. חלפו חמש דקות.

סיפור בעשר דקות

עשר דקות זה זמן, זה בשליטה. מיכאל צילם אותי. הם חשבו שזה מצחיק שילדה בת חמש בוכה. בפיג'מה מפוספסת, שיער קצר, כמו שאמא רצתה, ועיניים מלאות דמעות של אכזבה. מתי אמא ואבא יחזרו, האור במרפסת היה לבן ובחדר הכביסה צהוב. הם חזרו ואני

אי אפשר לתאר, היא הסבירה, וחזרה לנקות את הרצפה. אתמול אבא אמר שאמא רעבה, צריך להאכיל אותה. אמא מתה, אמרנו, אבל אצלו נעצר הזמן. הוא יצא ונכנס לתוך שכחה, מבין ובורח את המוות שלה. אמא רעבה, הוא יודע, גם הזמן רעב.

סיפור בחצי שעה

עכשיו הזמן קשוב, ואני אספר לו, סבלנית. היה בית והיתה משפחה, ופרחים עונתיים שאמא שתלה ועקרה. היה כלב בחצר, אחר כך הוא מת והיו מחליפים אותו. אמא היתה מזילה דמעה על המסרגות בערב הראשון, לפעמים בשני. חתולים היו מהלכים בין העצים וגם להם נתנו עצמות של דגים, ויונים היו מקננות בין הלולים או ברפת. היתה בריכת דגים, והיו חבצלות, ומאחור היה גוף של הרים ושיפולי גבעות. אין מקום יפה מזה, חשבתי. בבוקר היה קורא תרנגול צבעוני שהשמש עוד מעט תעלה, ובלילה קיפודים היו ממהרים בין עץ לעץ. היו נחשים ופעם, מספרים, היו אפילו תנים וכלבת. אנשים דיברו בריש צברית, כמו של משה דיין. הם אמרו רררררר, ואמרו בוקרררר, ורק אמא דיברה לאבא בלמד רכה. היו בריכות מים והיו חורי כדורים ממלחמת השחרור. אבא של סיגל היה בפלמ"ח ואבא של יעל היה בכדורי, ורק אבא שלי היה בצבא האדום. היה את הרחוב שלנו שהתחיל בפולי נית ועלה ברוסית עד אלינו, ואחר כך במורד גרו משפחות עבריות. הגברים הצעירים עבדו במתיל ברומיד ונהגו בטרקטורים עצומים. אבא שלי הלך לרוב ברגל, וחשב על הכל במונחים של צריך. אמא אהבה לשיר לעצמה, ולא בציבור. היא לא הסכימה לרקוד במעגלים, רק בזוג. סבא שלי לבש חליפה, הוציא תיבת זהב מכיסו ועישן סיגריה. הוא בא מהעיר ושב אליה עם צאת השבת, ואיש במושב לא האמין שהוא אמיתי. גן הילדים שלנו החביא תחתיו מקלט, ובמלחמות היינו ישנים בו וחושבים

נרדמתי. אף אחד לא חשב שגם אני עברתי שואה. למחרת, אבא יצא לעבודה. הוא קם בחמש, וחושך דיגדג את המגפיים שלו ליד הדלת. בחלקת אדמה אדומה, תלומה, אבא זרע תפוחי אדמה. אמא גיהצה בחמש, שעוד חושך וקר. ואני ישבתי על כיסא, מתבוננת בה עמלה. אמא עבדה כל כך קשה, כבר בחמש בבוקר היא סבלה. אבא יצא ולא היתה לה נחמה. אמא גיהצה ערימה של סדינים, ומגבות-קשות-עורף. ולבנים, המון לבנים גיהצה. אמא עבדה את מחשבתה, כעסיה. עבדה ואבדה, עבדה ונאבדה. אבא אבד ומצא, מצא את עצמו באדמה. עכשיו אמא הלכה, ואבא עוד מעט ייעלם. אמא ואבא אינם, ואין זמן. אין יותר זמן.

סיפור ברבע שעה

רבע משלם זה קצב, זמן של התרחשות. הלכתי לגן ובפינה סוס עמד וליחך עשב. חשבתי שסוסים רוצחים, לא ידעתי אחרת. אמא ליוותה אותי בוקר-בוקר לגן. נורית כעסה שאותה לא ליוו, כי לא היה סוס בזמנה. מיכאל חשב שאנחנו בוכות, חיך אלינו וצבט לנו בישבן. אמא היתה עסוקה. יום ראשון היה יום כביסה ויום חמישי היה יום גיהוץ, יום יום היא בישלה ויום יום היא ניקתה. לא היה זמן. תמיד יש מה לעשות, היא אמרה. אבא היה רץ מן הפנים החוצה ומהחוץ פנימה. פועלים קראו לו והוא קרא להם. היה אוכל ורץ, שותה ורץ, מדבר ורץ, שותק ורץ. רץ אחרי יבול, אחרי חריש, אחרי פרי, רץ אחרי ברד ואחרי נמטודות. אבא רצה להשיג את האדמה, להזיז קווי השקיה, לנהל את הכפר. הוא רץ הלאה, ורק הלאה ראה. אמא דיברה על גזעי עצים לבנים וגבוהים, על ריח אוכמניות, דיברה על נהר רחב שהטביע אותה ועל שלג עמוק שכיסה אותה. על מה שהיה אחר כך רק בכתה, פיה התמלא מלח, ועיניה הוצפו. אי אפשר היה להמשיך, רק לחכות שתנגב את פניה. אי אפשר לספר, היא אמרה,

שהחושך הוא לחש קרב. כל שבוע אמא שלי נסעה לעיר, היא קנתה בגדים שלא היה להם ללבוש, ומצעים שלא התאימו למיטות הצרות שלנו. בפסח היא הוציאה כלים לבנים שסבא קנה לה בגרמניה, ואכלנו פורצלן. אבא דקלם הגדה ונורית ואני שרנו, לבגדים שלנו היה ריח כדורי נפטלין. השכנים היו מביאים לנו עוגיות לחלון המטבח, איש מהם לא דיבר עברית רהוטה. לפעמים אמא שלחה אותי להביא להם עוגה. הסברתי להם לאט, מה שאמא אמרה. בבתיים שלהם עמדו ריחות עתיקים, ורחש של רדיו. הייתי יוצאת משם והשמש היתה מסנוורת אותי, כאילו יצאתי ממחבוא. לכל אחד מהם היה עבר שאיש לא דיבר עליו, עמדה שם גבורה אבל היא נאמרה במלים של פחד. ילדים היו משליכים אבנים על הבתיים שלהם. פעם הצטרפתי, השלכתי אבן בתנופה חלשה, אבל פגעתי בול. בקיץ היינו נוסעים לים ואוכלים ענבים, איש לא דיבר על סרטן או על עור. רק בחורף ישבנו סביב תנור נפט, וכל נקישה בחלון הרעידה אותנו. אמא אמרה שבשנת חמישים ירד שלג. גרנו באוהל, זה היה נורא, היא אמרה. לא ידעתי על כך דבר. לפעמים חשבתי שאני בת מאומצת, ושיבוא יום ואעבור לגור עם הורי, חברות לא הבינו על מה אני מדברת. בחורף הזמן, כמו השמש, משקר.

סיפור בארבעים וחמש דקות

ילדה אחת שכבה ערומה תחת עץ תפוז ואמרה לי, תגעי בי. לא יכולתי לגעת בה, אז שפכתי חול על גופה. קברתי אותה בקבר של חמרה תחת עץ, ורק ראשה ביצבץ החוצה. רגבים נכנסו לכל החורים בגופה, ואסור היה לגלות לאף אחד. הרבה סודות היו בסיפור הזה. בגיל ארבע עשרה רקדתי צמוד עם נער גמלוני. מאז הוא אהב אותי, ואני שכחתי אותו מהר. בימים האחרונים אני נזכרת בו יותר ויותר. היו נערות שרכבו על סוסים בלי אוכף, והיו שלא נתנו לזמן להפריע להם בשיגרת יומם. רק אני חשבתי שאני מפסידה, שאני שוכבת על הדשא ובוהה. על הרבה רגעים לא דיברתי, לדיבור לא נותר זמן. לא אמרתי לאמא כמה אני אוהבת אותה, רק פעם אחת, שעמדה להיכנס לנחת. האהבה נחתה עליה בהפתעה גמורה. שנים עמדו כעסים בינינו, ושנים היתה אהבה, לא ידעתי לגשר בין הדברים. אמא נולדה באמצע קיץ תפוחים ומתה בלילה שבין שניים לשלושה בספטמבר. אבא נולד בשנים במרץ אבל מאז מתה אמא, השלושה בספטמבר הוא גם יום מותו. פעם ראיתי אותו דוקר בקלשון כלב חולה כלבת, הכלב זעק, אבל אבא הרג אותו. עמדתי במרפסת שפונה

לחצר, וחשבתי שאבא שלי רוצח. היו עופות שחלו בניוקאסל, והצוואר שלהם התעקם, עזרתי לאבא להשליך אותם לחבית באדמה. לילה אחד נחש צפע גדול נכנס למלונה של הכלבה. אבא האיר עליו בפנסי הטרקטור, חיכה שיתהפנט, וירה בו ברובה קרבי. אז חשבתי שאבא שלי גיבור. אהבתי את הבן של הרופא. היה לו שיער שחור וחלק כמו קטיפה, כל הבנות אהבו אותו. ישבנו על קצות מגרש הכדורסל והתבוננו בו מכדרר. פעם אחת הוא הזמין אותי לרקוד איתו ריקוד עם, הייתי בכיתה ה', והייתי מאושרת. בכניסה למחסן האספקה עמד תמיד איש גדול עם חגורת עור עבה. היה לו שפם עבות, והוא הניף שקי תערובת ביד אחת. הוא קרא לנו על פי שמות המשפחה שלנו, במבטא פרסי. חשבנו שהוא האיש הכי חזק והכי מצחיק שראינו. אמא סיפרה שהוא נשוי לשתי נשים. אחד הבנים שלו, אני לא יודעת מאיזו אשה, היה מצלצל אלי מדי ערב, כשהייתי נערה, ומנתק את הטלפון, שעניתי. אחרי כמה שבועות אבא שלו סיפר לאבא שלי שזה הבן שלו. אבא איים עליו שיפסיק להתקשר. הייתי עוברת באוטובוס מבית הספר ליד השכונה בה גרו, מביטה לעבר בתיים ומנחשת מיהו זה שהתקשר. כל הבנים היו רזים, ארוכי חוטם ורציניים, אף אחד לא דמה לאיש שהיה אביהם. בדרך לכפר השכן עמדה מעברת עולים. בתיים היו צהובים, הגבעה מאחוריהם כמשה, ובגדיהם צבעוניים. לנערה אחת היה סימן כווייה ארוך על צווארה, שהגיע עד הסנטר. מתי נשרפה כך, חשבתי בכל בוקר, שעלתה על ההסעה לבית הספר. מביטה היה קר והיא הביטה מעל ראשי לעבר השדות ושתיקה. היא ידעה משהו על החיים שאני טרם למדתי. בימי שני אמא נסעה לשוק, ולפעמים הייתי מצטרפת אליה. אבא כמעט ולא יצא מהכפר, רק לנסיעות עבודה. יש לי פה הכל, היה אומר בנחת ובחדרה. כמו נביא זעם אמר את נבואותיו במשורה, וחיכה שהזמן יאזל. הדקות, כמו מורה, מצליפות ואובדות. סיפור בשעה הזמן העגול יבנה לי בית. אתחיל מראשית ואבנה. חמש עשרה מדינות יצאו למלחמה כדי שאבא יפגוש את אמא. עד שוכרה הוא חיזר אחריה, ושתה את יגונו. בתמונה ישנה הוא מחזיק את ידה, ועץ בפריחה מלאה מצייר להם נוף ורוד. ברוריה נולדה בגרמניה, כשהייתי קטנה קראתי לה נאצית, ואחר כך אהבתי אותה עד כלות. עוד בטרם הייתי, אבא, אמא וברוריה עלו באונייה לחיפה, ושרב של סתיו האדים את פניהם. מלחים עמדו על סיפון והשליכו את ברוריה מיד ליד עד שהשיבו אותה לאמא בתחתית המדרגות. הם היו זוג צעיר והגיעו לכפר שלנו

עם זוג אופניים, כיריים וכלים. דברים רבים קרו לפני שנולדתי. מיכאל ונורית נולדו, מלחמת סיני, חדירות מסתננים, ועגלון שהביא לחם, קרח ועיתון. ברוריה עברה לגור בתל אביב, מיד אחרי שנולדתי, היא דיברה על ביטניקים, ואני חייתי עם החסר. אחר כך למדה במדרשה, התגיסה והשתחררה, נישאה והרתה, ואבדה לי לעולמים. מיכאל היה חזק וגבוה, ואחר כך רחוק מעבר לים. רוב הימים היינו רק נורית ואני. אחר כך נותרנו אמא, אבא ואני, לבד. היה לנו כפר שלם שהגן עלינו, ואבא פחד לעזוב. אמא חלמה על העיר, וחייתה לפי חוקים משלה. היתה שפה אחת בחוץ ושפות אחרות בבית. הייתה לאמא ואבא שפה לתקשורת, ושפה לדיווח, שפה לריב ושפה לאהוב. רוב הזמן לא הבנתי מה הם אומרים, רק שמעתי את המוסיקה. הזמן נע במעגלים. אנשים לא הבינו אותם עד הסוף והם לא הבינו את האחרים כפי שהם. ניסיתי להיות גשר, ולפעמים התרחקתי מהם למרחקים עצומים. היתה אידיאולוגיה אחרת ודפוסי חשיבה שונים, לכפר ולבית. הפנמתי את שתי התרבויות והייתי מחלקת את עצמי ביניהם. היו שנפלו במלחמות ישראל בכפר שלנו, ומותם התפרש במושגים של גבורה. כמאה מבני משפחתו של אבא נספו בכפר שלו ובכפרים בסביבה בקיץ אחד. מאז, הוא לא היה אותו בן אדם. הזמן לא ריפא דבר. לאמא היתה משפחה ענפה, אבל גם הם לא יכלו לכסות על השכול. אבא לא דיבר. השקט ושואן המחוגים גרמו לי לחשוב על הקץ. אמא נולדה בעיירה קטנה לגדות הבוג. היה לה חיוך מתוק, כשהייתה ילדה. בנעוריה התחלף החיוך בעצב מר. שלוש אהבות היו לה בחייה, שתיים שברו את לבה, ואבא היה השלישי. כשהייתי נערה הייתי שבה מאוחר הביתה ועטלפים היו נוסקים מעל ראשי. בפרדסים היינו נוסעים עם הנערים בטרקטורים ורוח קרה ליטפה את שערותינו. הבנים לא ידעו כלום על צער או מצוקה, אבל שהתקרבו לבית שלי כולם השתתקו. הזמן עבר כמו עכשיו, ללא צעקה. העבר היה נוכח, אבל המשתתפים חסרים. אבא ואמא מצאו דרך למלא את הבור. כל בוקר אמא קמה והתעמלה. ערומה היא ישבה על המיטה, לא מתביישת מאיש, נשמה עמוק, והרימה זרועות לתקרה. אבא התעורר הרבה לפניה, חושך שכן על העצים, והוא נעלם וחזר בריטואל קבוע. קיץ אחד אמא חלתה ומאז לא שבה לעצמה. מאשה, היא הפכה לילדה ואחר כך לתנוקת גדולה. מטפלים סיעודיים היו מנקים את גופה ועורה הבריק בלובן. ביום מותה היא נראתה רזה וצנומה, עורה השחים מחדש ורעד חלף בה בכל נשימה. מעולם לא

שזופים, ועינינו נצצו. לפנות ערב אמא ואבא ישבו לידי על שמיכה. אבא הניח ראש על ירכה של אמא, אני נשענתי על גווה. מסביבנו היו דשא, פרחים ושיחים. היה נראה שבכפר שלנו לא יכול להתרחש פוגרום. לא חשבנו שמה שקרה יקרה שנית. שם עוצר הזמן. אין יותר ולא יהיה דבר.

הזמן משתהה ואינו מוצא מלים. לפעמים יש הדחקה, בפעמים אחרות יש הכחשה. לילה אחד נכנסנו, בנים ובנות, לברכה החדשה ושחינו בתחתונים וחזיות. רחש המים וריח הכלור היו חדשים לנו, והיתה תחושה שהכל מותר. היו לילות שהבערנו מדורה מאחורי בית האריזה הישן. לאור האש נראינו כולנו

ראיתי גסיסה לפני כן, ולא הבנתי כראוי את הסימנים. אמא, אני פה, אמרתי, הרופאים מטפלים בך. מלה, נשימה, מלה, נשימה, והיא הלכה. ההורים והאחים של אבא נרצחו. אי אפשר להשוות בין המיתות, אבל הנפש משווה. אבא משווה, והכל נדמה בעיניו לרצח. מי רצח את אשתו הוא שואל, ואינו מוצא מנוח.

וממרומי בריכת המים הגדולה
פעמון הברזל הכבד רעם
מעל למרחב,
אל מעבר לזמן.

עד –
התום נעלם.

ומכאן

והיום –
בין שיני ברזל חדות,
מעוקלות,
לבין צעיפים לבנים
מתנופפים
עודני מהלכת
תוהה,
זוכרת נבואה עתיקה
מחפשת
עקבות רגלי המבשר,
מבקשת
וכיתתו...

וכאן-העולם,
החזון והתום;
כאן שירי הלל לפטיש
ולעץ הניטע,
ליבלת, לזיעה;
כאן הורה סוערת –
הללויה!

עד
דממו הדרכים
מסלסולי קולות,
עד חדל נפנוף צעיפים
לבנים,
עד ננטשו השדות.

עד –
לא עוד חידות.

ומפנים לגדר
התפתלו נחשי תעלות למסתור
וחושים נדרכו,
נצנצי מורס קרעו
את השחור,

אז / טובה פלישר

צעיפיהם לבנים
מתנפנים
עם רוח בוקר וערב.

בכנפיהם – חידה.

והיו השדות
עם נשים בעלות זהות
עלומה
רכונות
תולשות, מאספות, משליכות
שיחי קטניות אפורים,
זרים,
אל תוככי עגלות
וכל זה היה אז.
מזמן

אז
היתה הגדר
ושיניה
חדות, מעוקלות,
כאומרת
עד כאן
העולם

היו הדרכים –
סלסולי קולות מתמשכים,
זרים,
מהולים בצלצולי ענבלים.

היו הריחות –
עשן
גללי עיזים

היו הרוכבים –

לפעמים חלומות מתגשמים

גלילה שריר

הספריה המחודשת נפתחה לקהל הקוראים במושב ב-25.6.10 בטקס חגיגי ומרשים.

מפיקות הטקס היו לירון דקל ותדהר שוורץ, ולהן מגיעה תודה מיוחדת. כל הכבוד!

הטקס נפתח בגזירת הסרט על ידי ועל ידי יונה יניב ונחמיה חסיד. התקיים טקס קביעת המזוזה ע"י יונה יניב, ונחמיה ברך את אטי רגב, שניהלה שנים רבות את הספריה.

אני ברכתי את כל המתנדבים אשר עשו במלאכה, כי ללא עזרתם הספריה לא היתה יכולה להיות כפי שהיא היום. הילדים תרמו ספרים, בבל ספר נחתמה חותמת עם שם התורם, וכל תורם קיבל סימניה

מיוחדת, שי מהספריה. אח"כ התקיימה "שעת סיפור" מקסימה ע"י ריבי לויין. היה כיבוד קל, ובעיקר אווירה מאד מאד חגיגית ושמחה. בקרוב מאד נתחיל בתהליך של מיחשוב הספריה בתוכנה מיוחדת לספריות "עלי כותרים", וכך תהיה לנו ספריה משודרגת וממוחשבת. אני פונה לכל מי ששאל ספרים בספריה בעבר, בבקשה להחזירם, כדי שכולם יוכלו ליהנות מהם.

כאן המקום לציין את "הספרניות", אשר התנדבו לעבוד בספריה בשעות הפתיחה: גלית בן-ארי, בת-חן גלבווע-רוט, לירון דקל, אופיר פליישר, נגה רייניץ, ורד תקן

ותדהר שוורץ. נשמח ל"אמץ" מתנדבים/מתנדבות נוספים.

שעות הפתיחה של הספריה:

יום א' — 17-19

יום ד' — 17-19

יום ו' — 10-12

לפני כמעט שלוש עשרה שנים בנינו כאן בית. בחודש אוגוסט שנת 1997, עצרה משאת גדולה מול בית שבנייתו רק הסתיימה. על שביל הגישה עוד היו מסודרים באי שקט ערמות של אריחים ודליי צבע. ריח צבע טרי פרץ מכל חלון. מסביב רק שלדי בתים מתהווים ומגרשים ריקים. בתום שעות עמדו ארגזים מבושים בפינת הסלון, שהיה גדול בהרבה למידתם ואנחנו, משפחה קטנה בבית שנראה כאותו רגע גדול למידותינו, עמדנו מול דלת הבית החדש מסביב לאבא שלי, שבא במיוחד עם אימי מגבעתיים, כדי לקבוע מזוזה במשקוף.

לאט, פרקנו ארגזים, סידרנו ארונות. מנסים למקם את חיינו במקום חדש. אני שותה את הקפה של הבוקר באותו ספל, אבל המראה הנשקף מחלון המטבח שונה, והאור על המיטה בחדר השניה נופל אחרת אחר הצהריים. שבועיים עברו ויותר ואני עדיין זרה בביתי, אוספת הרגלים חדשים. מתחילה לשכוח את הקודמים. הילדים שלי אוהבים לגור במושב. תובל נוסע באוטובוס הצהוב לבית הספר. לאופיר יש חברים בגן של אתי. ואני... אני עוד מתרגלת. אחרי שנתיים הצטרף אוהד למשפחה. אוהד נולד כאן. אני... אני עוד חדשה.

מה שהיה נוף הילדות שלי איננו נוף הילדות של ילדי.

בנוף הילדות שלי, בימי שישי, הייתה השבת גולשת מעמודי הצופרים, המודיעים על כניסתה ומתפשטת ברחובות. בגבעתיים הייתה מתמעטת התנועה והרחוב היה משתנה, כאילו היה במת תיאטרון, שהוחלפה בה התפאורה.

בבית החדש במושב נהיה השקט הרגיל לשקט יותר. השבת מתמקמת בחושך, ההולך ומסמך בין שורות העצים בפרדסים, בבתים המוגפים לשנת צהריים, בחצר גן הילדים הריקה, והיא נוחתת על הבית ועלי כמו מפה על שולחן, לאט, מכסה הכול.

הקיץ בילדותי בגבעתיים להט על האספלט ברחוב שלנו, מאדה את המים היוצאים מצינור החצר של הבית המשותף. בערבי קיץ היו מנקדות מרפסות מוארות באור ניאון את הבית המשותף, ובהן ישבו ילדים לאכול ארוחת ערב של חביתה, קוטג' ומלפפון ירוק, ושיינפלד הזקן במכנסים קצרים וגופיה היה

אוכל על המרפסת אבטיח אדום עם חתיכה של גבינה בולגרית. מהמרפסות הפתוחות ומהתריסים הפקוחים היינו שומעים את חיים יבין קורא חדשות בדיוק באותה שעה בכול הדירות, אצל כול השכנים.

בקיץ, בבית של הילדים שלי במושב, אפשר לאכול בחצר גלידה בתוך בריכה מתנפחת ולשטוף בצינור את כול מה שנמס ודביק, ובערב ללכת לבריכה, כאילו בשביל הרחצה הלילית, ובעצם בשביל הפלאפל של אילנה וארטיק וכול החברים שיהיו שם גם.

החורף של ילדותי בעיר היה חורף מרוכך. כשהגשם בא, נראה היה שהוא יורד מגובה עצום ונוחת על הבתים. אצבעות רטובות מתופפות על גגון הכביסה, נאספות למרזב, מתגלגלות בתוכו ומתפרצות אל החצר. גלים, גלים של מים הומים כמו קבוצות של ילדים, הנפלטים משער בית הספר בתום יום הלימודים.

במושב החורף עריץ. בלי בנינים גבוהים וגגות אין מי שירסן את הגשם והוא יורד בלי חשבון, מתפרץ מהשמים במטחים. מתפרע, מתזז בוך אדום, מכתים את קירות הבתים ומטביע בשלוליות את שבילי הגישה. אבל יש גם ימים ללא גשם, מסך מוסט וצבע וריח מתנפלים על החושים בעוצמה שקשה לשאת, עצי ההדר נותנים תפוזים וקלמנטינות שאפשר לקטוף מהעץ, לקלף מיד ולבלוע, עסיסי כמו שרק פרי, שירד הרגע מהעץ יכול

להיות.

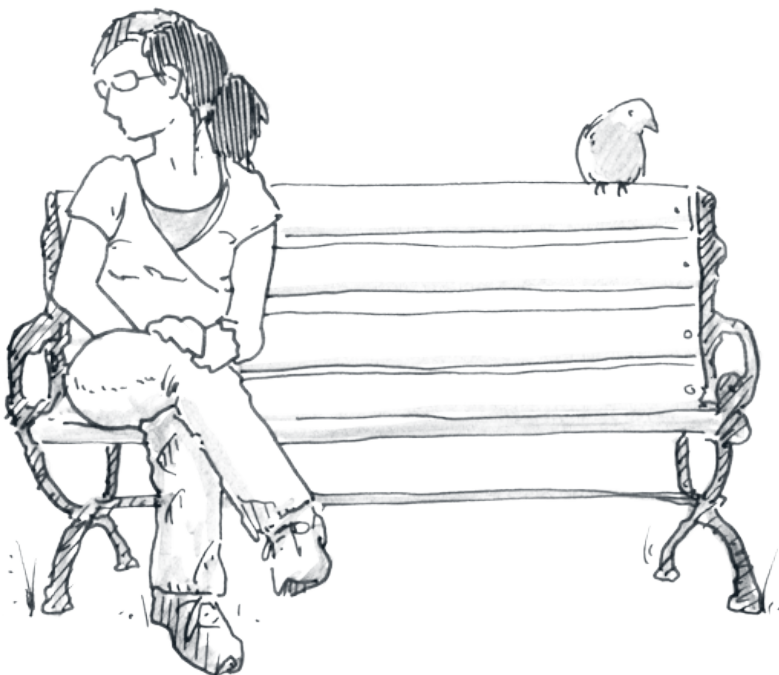
הילדים שלי לא מתגעגעים. הם מפה. אבל אני חדשה ולפעמים אני מתגעגעת לעיר שלי. בחורף אני מתגעגעת לחמימות בתי הקפה, לשפע של סוודרים צבעוניים ומגפיים בחנויות, לאור הכתום של פנסי הרחוב בשלוליות ולמראה של מכוניות חוצות אותן בטיסה יוצרות בהשתקפות האור מהומה גדולה. בקיץ אני מתגעגעת לשמשיות בתי הקפה, שיוצאות אל המדרכה גדולות וצבעוניות, לגלידריות ולחלונות הראווה, המוארים ומזמינים גם מאוחר בלילה. למוכרי התירס והסבס. לתנועת האנשים ברחוב ולקן 63 שמגיע עד לים.

יש געגוע לרעש העיר בימי חול ולדממה של השבת שנופלת בבת אחת.

אני חדשה, ולפעמים מתגעגעת למראות, לקולות ולריחות של ילדותי. לילדים שלי יהיו קולות ומראות אחרים לגמרי...

ולמרות כל זה, הרי אני כאן. תמיד חדשה, לפעמים מתגעגעת, אבל שייכת למושב חרות. מבחירה שייכת, מבחירה נותנת לילדי את נוף הילדות שלו. כמו לילד מאומץ אני אומרת לנוף חיי החדש: "הרי כך בחרתי."

ורבים כמוני, הם תושבי חרות, חדשים תמיד לא משנה מתי באו, שבחרנו לגור פה ולגדל פה ילדים. שהחלפנו נוף אחד בנוף אחר ואימצנו את חרות, עברה ועתידה, ובעיקר את ההווה שלה, עד שעכשיו הוא לגמרי שלנו.

לא נותקה עוד השלשלת עוד נמשכת השלשלת – שלב ג'

גלילה שריר

שנת 1991 - חרות ישוב וותיק, מבוסס. בן 61 שנה. בני הדור הראשון, המייסד, רובם הלכו לעולמם. מיעוט עדיין כאן. בני הדור השני, חלקם הצליח לרכוש כאן משק, חלקם מצאו את מקומם מחוץ למושב. בני הדור השלישי-הנכדים של הדור הראשון, המייסד - רוצים מאד לבנות את ביתם כאן, במושב.

איך אפשר? משק אסור לפצל, לבנות בחצר ההורים מאד לא מומלץ, מורכב ובעייתי. היות ובעיה זו משותפת לכל המושבים בארץ, מפרסם "מינהל מקרקעי ישראל" את החלטה 612 הקובעת, כי כל משק יכול לקבל מגרש לבניה באדמות המושב. הקריטריונים לזכאות הם: בני/בנות מעל גיל 18, סב/סבתא, אח/אחות של בעל המשק. בחרות שמחים מאד על ההחלטה וכבר בתאריך 29.7.1991 מתכנסת אסיפה כללית במושב. הנושא: "הרחבת המושב". הוועדה המתמדת מציגה את עמדתה: "הוועדה רואה בחיוב תוספת יחידות דיור במושב... יש לבדוק עלות המגרשים תשתיות חשמל ומים, כבישים ומבני ציבור..."

מתקבלת החלטה פה אחד:

- האסיפה מחליטה להרחיב את המושב.
- תיבחר וועדה אשר תביא לאסיפה הבאה הצעה כוללת ומפורטת, העונה גם על הבעיות, המתעוררות מקבלת ההחלטה.
- הבסיס להרחבה יהיה שוויוני, כלומר, מגרש לכל משק.

הסעיף השלישי משמעותי מאד. במושבים רבים התנהלו וויכוחים מרים בנושא. יש מושבים אשר חברים דרשו לתת להם 2 מגרשים, היות ויש להם בנים מעל גיל 18.

גם בחרות היו דיונים רבים בנושא, אך בסוף התקבלה ההחלטה הפשוטה וההגיונית ביותר: לתת לכל משק זכות לקבל מגרש אחד. החלטה זו הקלה מאד על הביצוע, ולא גרמה לעיכובים מיותרים.

10.12.1991 באסיפה הכללית החלט: האסיפה תבחר וועדת קבלה. כל המועמדים יעברו אותה, כולל בנים ובני משפחה. המועמדים יוגשו לאישור האסיפה הכללית. האסיפה מטילה על הוועדה לגשת מיד להכנת תקנון, בו יודגשו בעיקר יחסי מושב-שכונה, נוהלי קבלה וכו'. ההרשמה למגרשים תיסגר ב-31.12.1991.

לאחר תהליך ארוך של אישורים במנהל החל סוף - סוף שלב של קביעת עובדות בשטח. 1.7.1993 המנהל מפרסם הודעה על "יזמות מושבים על הקמת שכונות במושבים - יזמות

ע"י המושב". כלומר, המושב הוא היזם לפיתוח השטח, להכשרת השטח למגרשים, כדי שיתאימו לבניה, להקמת תשתיות לבנייה, לחשמל, למים ולקירות מגן.

ואז מתעוררת בעיה: איפה לבנות את השכונה? ברוב השטח היו פרדסים מניבים. צריך יהיה לעקור אותם. האם כולם יסכימו? איך יפצו אותם? רוב החברים מסכימים: למען הקמת השכונה - לעקור.

באסיפה הבאה, אשר התקיימה ב-14.7.1993 הוחלט:

- המגרשים מיועדים לבנים-נכדים-נינים בלבד.
- גודל המגרש כ-500 מ"ר.
- מאשרים 118 מגרשים בשכונה.
- תהיה הפרדה בין האגודה החקלאית והרשות המוניציפאלית.

הגיע תאריך מאד מאד משמעותי: 11.4.1994 - התחלת פיתוח "שכונת הבנים".

ועוד רגע גדול מגיע: אסיפה בנושא: "הגרלת המגרשים" 23.1.1995 התקיימה אסיפה מאד סוערת. לחלק מחברי המושב יש חובות לאגודה, ויש בעיות הקשורות ל"חוק גל", האם גם הם זכאים להשתתף בהגרלה? אחרי וויכוחים קשים וסוערים התקבלה ההחלטה ההגיונית והפשוטה, הקובעת, כי לכל חברי המושב יש זכות להשתתף, אך המשקים בעלי החוב יוגשו לאישור המינהל רק אחרי הסדרת חובם לאגודה, כאשר המגרשים יישמרו להם. וההגרלה מתקיימת!

פרט פיקנטי: באסיפה השתתפה עו"ד ציפי-לבני שפיצר, כנציגת משרד עורכי הדין, והיא מקבלת "יפוי כוח בלתי חוזר להיות בא כוח חוקי... לפעול בשמנו לקבל זכות בחוזה פיתוח חכירה ממינהל מקרקעי ישראל... בפרויקט הרחבת מושב חרות... על חלוקת המקרקעין, מקום המגרשים וקביעת גודלם". 6.3.1995 המנהל מתחיל בתהליך הפקעה ארוך. ובינתיים בחרות ממשיכים במרץ:

19.11.95 מנסחים תקנון לבניה "בשכונת הבנים". כדי שיהיה לשכונה אופי וסגנון גובשו הוראות בניה, המתייחסות לגובה הבתים, לצורת הגג, לגובה הגדרות, הפרגולות וכו'.

23.11.1995 האסיפה מאשרת את תקנון הבניה.

הבנים המיועדים לבנות בשכונה מבקשים להיות מעורבים בתהליך ובהחלטות ולכן ב-25.11.1995 מתקיימת פגישת וועדת השכונה עם המנהל והשכונה נבנית.

התפתחות נוספת: לפי החלטת "מנהל מקרקעי ישראל" מספר 737 החלט על תוספת מגרשים לבניה.

26.5.1997 מתקיימת אסיפה ובה הוחלט: להרחיב את פרויקט השכונה ב-25 מגרשים נוספים, אשר יימכרו במכרז הפתוח לכל מי שמעוניין. במכרז משתתפים מתחרים רבים מכל הארץ. המאשרים אשר זכו, עוברים וועדת קבלה, אישורים במינהל, ובשנת 2003 הם מצטרפים למושב.

תרומתה של "שכונת הבנים", זהו שמה, למרות שלא כולם, כאמור, הם בנים ונכדים, תרומתה למושב גדולה מאד. רחובות המושב מלאו בזוגות צעירים וילדים, המון ילדים... והם חלק בלתי נפרד מאיתנו.

והשנה, שנת השמונים, בלטה במיוחד תחושת המעורבות הגדולה וההתנדבות של רבים. כולנו ביחד מהווים קהילה שמחה ופעילה מבחינה חברתית ותרבותית.

ונחזור לסטטיסטיקה, הרי כאן התחלנו את הכתבה הראשונה. תמונת המצב היא כזו: במושב יש 81 משפחות בנים ונכדים של דור המייסדים (ראו כתבה מס' 1). בהרחבה יש 25 משפחות (ראו כתבה מס' 2). בשכונת הבנים יש 68. סה"כ יש 174 צאצאים של דור המייסדים, שהם 187% ממספר המתיישבים הראשונים במושב. לא ייאמן!

אבל, אם נזכור כי למעשה נשארו במושב רק 63 משפחות, הרי שהאחוז גדול הרבה יותר, ומגיע 276%. מה דעתכם? פשוט נפלא!

עכשיו נוסיף את חמש משפחות ההרחבה המקוריות ואת חמש משפחות בניהם בשכונה ונקבל עשר משפחות. נצרך את קבוצת הקוראים לעצמם "בני חרות" שנוספו למושב בין השנים 1949-1960, ואחרים שהגיעו ובניהם זכו להשתתף בהגרלת המגרשים, ונקבל עוד 38 משפחות (כולל בנים בחצרות). אלו, עם משפחות המייסדים, והגענו ל-200 משפחות.

כך גדלה חרות משנת 1940 ב-317% של משפחות הבנים, הנכדים והנינים. מה דעתכם? לא ייאמן!

אני חושבת שהמספרים האלה מראים על האהבה הגדולה של המשפחות למושב שלהן. ולא במקרה, כאשר נשאלנו לקראת חגיגות ה-80: "מהי חרות בשבילכם?" התשובה השכיחה היתה: "חרות זה הבית!" ותודה לאורלי, לשמעון, לאסא ולאמוץ.

נזכרה וכתבה

בינה אופק

שלום, חרות.

יצאתי ממך, חרות, לפני שנים רבות. יצאתי ממך, אבל את לא יצאת ממני מעולם.

כעת מלאו לך שמונים שנה, ואני צעירה מומך במעט. צעירה בארבע שנים. שתינו השתנינו במשך השנים, אבל אני זוכרת לך, חרות, חסד נעורים.

הגעתי אליך בגיל חמש, ישר לגן של הלה בטקו. אלון אחי, היה עדיין בחיתוליו.

כעת אנחנו שתינו כמעט באותו גיל. לי יש נכדים ונינים, שאני אוהבת ומכירה, אבל הם לא מכירים אותך ולך, חרות, יש המון אנשים חדשים, שאני בכלל לא מכירה.

פעם היינו כמו משפחה אחת. הכרנו את כולם, על הקרובים הקרובים והקרובים הרחוקים.

היו כאן כמה זוגות של סבים וסבתות – לי היו סבתא וסבא ספיבק, לבינה גבאי היו סבתא וסבא פינקלמן, לרנה פיקרסקי היו סבתא וסבא אגולניק. לדבורה לא אפרתי היה רק סבא, שהיה מוכר דגים לשבת ולגלילה היתה סבתא אנגלברג. אולי היו עוד, אבל את אלה אני זוכרת.

והיו גם חלומות. למשל: לצרכניה היו הולכים משום מה עם דלי, והחלום הגדול שלי היה שגם להוריי יהיה פעם די כסף ויכולו להרשות לעצמם לקנות דלי אמייל לבן, שלא אצטרך ללכת לצרכניה עם הדלי האפור והפושטי של הספונגיה.

נו, תנו לי כעת דלי אמייל לבן, ולא אדע מה לעשות בו...

אני זוכרת לטובה את דוקטור קוסטא, האביר על הסוס הלבן. את ד"ר בקשט, שהיה מגיע בכרכרה, מפלרטט עם אמא ומדבר עם אבא רוסית, ובעיקר את האחות חנה לופנפלד המקסימה והיפהפיה, שאבא שלי ואני כל כך אהבנו. תמיד היתה מחייכת ומרגיעה וכך עד היום, בדרכה הנהדרת, עד מאה ועשרים.

בכל בוקר היה טיטיבסקי עובר עם עגלת הלחם ומצפצץ בזמבורה, ולפעמים אמא היתה אומרת שבלחם יש תולעים, כי לא היה לה די כסף לקנות ואני, טפשונית שכמותי, ריחמתי על מי שקונה את הלחם הזה...

אחת לשבועיים היה עובר בן ציוני ומצלצל בפעמון, ואנחנו היינו יוצאים

עם פח (מי שמע על ג'דיקון) וקונים נפט בשביל הפתילות, הפרימוס וגם, אצלנו בדרום, בשביל העששיות. לנו לא היה עדיין חשמל.

סבא פינקלמן היה סנדלר ותיקן נעליים בלול שבחצר ביתו, אבל לפעמים היה מגיע סנדלר זקן, ארמוני, שהשפם שלו היה צהוב מהרחת הטבק, והוא סוחר על גבו ארגז עץ. אמא אמרה שצריך לעזור לו ובכל פעם נתנה לו נעליים לתיקון וגם היתה מכבדת אותו בצלחת מרק וכוס תה. קראנו לו קולוניקטה, והוא היה מספר על המשפחה שלו, שהתורכים שחטו במוסה-דאג, מספר ובוכה. את המסמרים, ממתכת ומועץ, היה מוחזק בפה בזמן שהיה מספר, ואני תמיד התפלאתי איך הוא מצליח גם לפתוח את הפה וגם להחזיק אותו סגור...

והיה קניג, הרוכל שהיה מגיע עם שתי מזוודות ענקיות, סוחר אותן ומבוסס בחול. אמא היתה מזמינה אצלו, כשהיה לה קצת כסף, תחתונים, חזיות, גרביים ואפילו חולצות ומכנסיים. והיתה הגברת הייקית, שקראנו לה ביטשיין-דנקשיין והיא מכרה סידקית – סבונים, מברשות שיניים, מסרקות וסרטים. עד היום אני זוכרת איך הלכה בחול, סוחרת מזוודות ענקית וכבדה, והרגליים שלה נפוחות.

אני תמיד טוענת, שלנו אסור להתלונן. אגב סידקית – מי זוכר באיזו משחת שיניים השתמשנו כולנו? שנהב, כמובן. ומה היה כתוב על השפופרת הכתומה שלה? היו שם הוראות שימוש מפורטות: על מברשת יבשה, בעלת זיפים קשים, פזור משחה כדי שליש המברשת. אתם רואים, אני תמיד מצאתי מה לקרוא. כעת אנחנו משתמשים במברשת רכה ובמשחות שיניים שמיוחסים להן תכונות, הגורמות לאנשים להאמין שאם רק יקנו, הם ייראו לפחות כמו הדוגמניות שמפרסמות אותן.

כשהנכדה הבכורה שלי היתה בכיתה אלף, התחלתי לספר לה איך התנהלו חיינו. אמרתי שבשביל לקנות שמן, צריך היה להביא לצרכניה בקבוק ריק, שם היו ממלאים אותו בשמן מן החבית. בשביל מלח, סוכר, אורז וקמח, צריך היה להביא שקיות בד, שאמא תפרה משקים של סוכר. וכך המשכתי בתיאורים. היא הביטה בי

במבט נוקב ואמרה: אבל ספתי, למה לא לקחתם פשוט שקיות ניילון?

נו, באמת, למה לא? מי ידע מה זה ניילון? הדבר הכי מתקדם היה בקליט, שממנו עשו אחר כך תקליטים. יום אחד הגיעה דודתי מקיבוץ בית אלפא, שהיה אז במתכונת קומונה אלף, בה אין בגדים פרטיים, לבד מתחתונים וחזיות. היא סיפרה לנו שאבא שלה, שהיה בונה תערוכות, הביא לה מאמריקה חצאית מזוכית! וואאו! לא יכולתי להירדם בלילה מרוב התרגשות. חקרתי אותה איך לובשים חצאית כזאת והיא לא נשברת, למשל כשיושבים. היא אמרה שהיא לא יודעת, כי התור שלה ללבישת החצאית עוד לא הגיע. כל החברות בקיבוץ רשומות בתור לחצאית המיוחדת הזאת ולובשות אותה כשהן נוסעות לחיפה או לעפולה. היא, בחורה בריאה, שלא נזקקת לרופא ולבדיקות, עדיין לא זכתה ללבוש ולמתנה, שאבא שלה הביא לה. זו היתה, כמובן, חצאית מבד ניילון הכי פשוט, ממש ניילון כבד ומבריק, אבל משאת נפשו של בנות עמק יזרעאל, והחלום שלי הרטוב!

גם השפה היתה שונה: בספריה החליפו ספרים, לא סרטים. כשגמרנו משהו, גמרנו, לא סיימנו. עשב היה חילפה ואינג'יל, לא סמים. גולות קיבלו גם נשים וגם גברים, שפנפנה היתה אשתו של השפן ולא חשפנית פורנו, לבן היה צבע של סיד, כחול היה צבע, בלי כוונות נסתרות, לא נורמלי היה משוגע, ובן זונה התבייש באמא שלו.

לכתה אלף בבית הספר המשותף של גוש תל מונד הגענו בתש"א, שנת 1941. המורים הצעירים היו מגוייסים לחיל החפרים ואחר כך לבריגדה, ודוד גולובוביץ' מחרות חנך אותנו חמש שנים תמימות. היינו חמישים וארבעה ילדים בכתה, ילדים ברמות שונות, שהיום היו בוודאי מוצאים את חלקם לא מתאימים לכתה רגילה. הגענו לבית הספר, ילדים מארבעה ישובים שונים, אבל התחברנו מיד ונעשינו כתה ענקית ומגובשת, וכך אנחנו מרגישים כבר שבעים שנה. אנחנו עדיין קבוצה מגובשת, נפגשים ככיתה, אחת לחמש שנים ושומחים מאד מאד אלה באלה. וכאן אני רוצה להחמיא לנו ולמורים שלנו: ילדותנו

לגדול במשפחה גדולה ומורחבת, משפחה אוהבת ואכפתית. כל בוקר של הגעה לבית הספר, היה מלא בשמחת הפגישה עם החברים מכפר הס, עין ורד ותל מונד. וככל שעוברות השנים, נוסף ערך מוסף לחברות הזאת שאין כמוה.

לי יש חברים וחברות רבים, אהובים וקרובים שנתווספו במשך השנים, אבל איש מהם אינו שוכן כל כך קרוב בתוך לבי, כמו תרצה ויפה, בינה גימל, נאוה, עודדה ורנה למשל, שהייתי באה אליה וכבר בדרך מרגישה את הטעם המופלא של קוביית הגלידה ווניל מהפריג'ידר. בגלל זה הם היו, בעיניי, עשירים של ממש. תודה, חרות. היה כיף גדול.

עדיין? על חו"ל אפילו לא חלמנו. מי בכלל רצה לנסוע בהתנדבות לגולה? נסיעה באוטובוס של שמוליק או של ירושלמי לפתח תקוה או לתל אביב, היתה חוויה מרגשת, שדובר בה רבות. גם במשאית של בינדר ואדלר שמחנו לנסוע.

אולי כדאי להסיק מכך, שהשקעה מסיבית בפינוק היא שגיאה חינוכית. אגב, אני רוצה לומר מלה או שתיים לאותם הורים שמלמדים את ילדיהם בבית ולא שולחים אותם לבית הספר – אני מרחמת על הילדים האלה, שנמנעת מהם החברותא הזאת שיש לנו. הביחד הזה, הזיכרונות המשותפים, ההווי והגורל המשותף שחלקנו. זכות מיוחדת נפלה בחלקנו, כי זה היה אז ומרגיש גם עכשו, כמו

עברה עלינו בתקופת המלחמות הכי נוראות שעברו על העולם ועל הארץ שלנו. בגרנו בין המלחמות. לא היינו מפונקים, כי לא היה אצל מי להתפנק. אף פעם לא חשבנו שמגיע לנו עוד ועוד. ההורים עבדו קשה ובקושי הוציאו לחם מן הארץ, ואנחנו עזרנו ככל יכולתנו. לא קיבלנו אפילו אחוז אחד ממה שמקבלים ילדים היום ובכל זאת גדלנו ובגרנו לתפארת. כשהיינו ילדים לא היתה שום התחבטות מה לקנות לנו במתנה – גופיה, גרביים או זוג תחתונים חדשים התקבלו בתודה ובשמחה. לבר או בת מצווה קיבלנו, אם היה די כסף בבית, שעון או עט נובע, שהיו אמורים לשמש אותנו לכל החיים, כלומר, עד היום. מישהו משתמש בהם

נפגשים שמונים כנס מחזורים

שבת 4 בספטמבר 2010

ברחבת הדשא

"כמה טוב שבאת הביתה כמה טוב לראות אותך שוב..."

"פגישה, חצי פגישה, מבט אחד מהיר

קטעי ניבים סתומים – זה די..."

ושוב הציף הכל, ושוב הכל הסעיר..."

אלו רק חלק מהחוויות שנוכל לחוות בכנס המחזורים.

אנו נערכים לקראת האירוע. לשם הצלחתו דרושים:

אנשים שמוכנים לתרום ולעזור בשחזור והעמדת פירמידה אנושית, קטעי ריקוד, שירה וכו'.

אנשים שיש ברשותם תמונות קבוצתיות מתקופות שונות ומאירועים קבוצתיים אנו מעוניינים

לסרוק את התמונות ומבטיחים להחזירם (גם לאסוף אם צריך)

אנשים וילדים שרוצים לצייר ו/או לצלם מקומות בחרות. יכולים לעשות זאת על פורמט בגודל

A3.

אנשים שמוכנים לעזור.

למתנדבים ולמתעניינים ולקבלת פרטים נוספים ניתן להתקשר לתמר פלדמן 052-8522767

או להשאיר הודעה אצל אורלי במזכירות ואנו ניצור קשר...

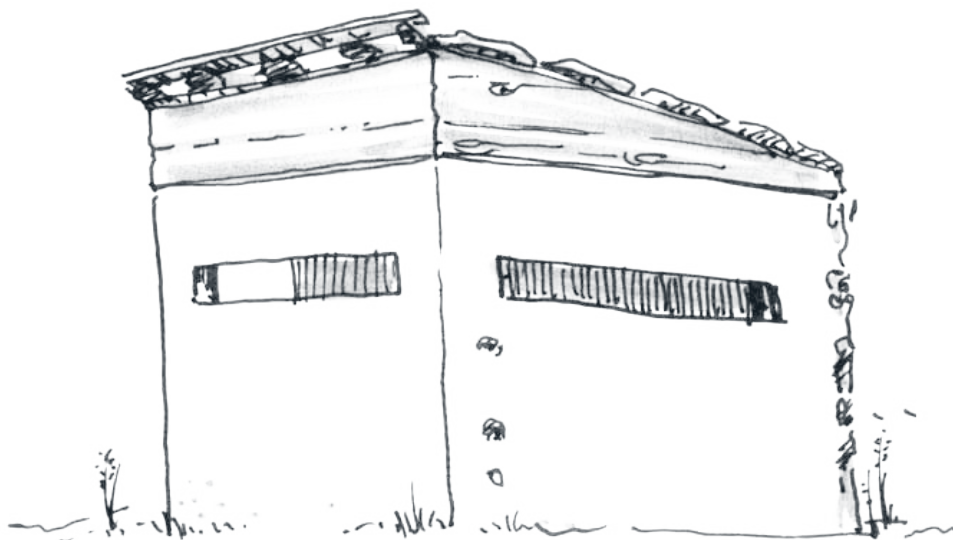
פרטים נוספים בהמשך...

תיקון טעות

התקשרה אליי אחת מוותיקות המושב בטענה כי לא דייקתי בתאריך לגבי קו ההגנה ועמדת השמירה ובדקתי זאת גם מול גיזבה אז בבקשה: כל מה שנאמר בכתבה נכון למאורעות תרפ"ט 1936 ולא כפי שצויין בטעות תש"ח 48

גלעד גוטמן

במסגרת חגיגות השמונים לחרות והפינה בעיתון המושב "מבשלים זכרונות" אנו מזמינים את כולכם לשתף אותנו במתכונים מוצלחים מכל הסוגים (מאפים, תבשילים, מרקים, מתוקים, ועוד), שאספתם עם השנים מדודים/ות, סבים/סבתות, חברים/ות...

נשמח לקבל מתכונים "סודיים" שניסיתם בעצמכם ושתמיד מצליחים לכם!
כן, אותם מתכונים, אשר זכו למקום של כבוד במחברת המתכונים הפרטית שלכם.
כמו כן, אנו גם נשמח לקבל רעיונות מדליקים לכל אותן אמהות או אבות, שזקוקים לרעיונות יצירתיים עבור ארוחת הצהרים/ערב. מתכון קצר וידוע, שהילדים אוהבים לטרוף.
נמאס כבר מהחביתה או המקושקשת? תנו רעיונות שיוסיפו נופך לטעם ולמראה.
את כל המתכונים שנקבל נעלה לאתר של חרות, כך שיהיו נגישים וזמינים בכל עת.
לא חובה, אבל מי שיסכים להכין את המתכון, אנו כבר נדאג לשלוח אל ביתו צלם מקצועי לתעד את בעל המתכון עם התוצר הסופי, וזה יופיע באתר צמוד למתכון.
את המתכונים יש להעביר בדואר אלקטרוני אל vaelsv@netvision.net.il רצוי כקובץ וורד, או בכתב יד, אל יעל יונה ברח' בת-חן, טל' 054-4884421

אירועי החג

טקס ערב יום הזיכרון במושב חרות מסמל עבורנו את המורשת הארץ ישראלית, מורשת קרב לצד החתירה לשלום, אשר מיטב הבנים נתנו את חייהם למענו.

ציון שמות הנופלים במערכות העם, והסיפור של כל אחד חשוב ומרגש מאד.

שותפות הגורל מאחדת את כולנו במושב ובעם ישראל, והסיפורים של בני המשפחה והחברים לצד הסרטים שהופקו על כל אחד מהנופלים, מקרבים אותנו אליהם, ובעיקר את הילדים והנוער, ומביאים להיכרות קרובה יותר עם אלה שנתנו את חייהם למען העתיד שלנו.

טקס ערב יום הזיכרון שיש בו ייחודיות, שיש בו שותפות גורל, שיש בו ממלכתיות,

יש בו ערך עליון לכל אחד מאיתנו ובעיקר למשפחות השכולות.

בהזדמנות זו אנו מבקשות להודות לכל מי שתרגש לערב המרגש ובמיוחד למשפחות הנופלים, שפתחו את צוהר ליבם ושיתפו אותנו, והסכימו לתת מי בעל פה ומי בכתב רשות להביא את סיפור יקירם לידיעת כלל הציבור, אשר מוקיר את כל אחד מהנופלים במערכות העם מאז ראשית היישוב היהודי בארץ ישראל.

תודה לקריינים חיים מגן, יאיר אלוני, רונית אילון, יורם יפה, שרה הרפז, נילי הר-נשר, אסא ברטוב, חנינא רגב, תמר פרידמן, ענת לזר, שרהלה חסיד, אסף דקל דביר חלמיש ודורי גלבוע. תודה לרם ואורי ולמקהלת המושב. תודה לדליה הררי ובנות

הסטודיו על הריקוד. תודה לתו זמיר על השיר. תודה למירה חרות על סידור וארגון בית החבר. תודה לנורית הרפז עבור הזר לאנדרטה. תודה לזוש זמיר, רחל גינת וענת לזר על סידור הפרחים. תודה לשרון לשון עבור המצגת. תודה לנועם צלנר על ההגברה. תודה לעלי על כל ההכנות והסידורים לקראת הטקס. תודה לטובה פליישר על הגהת קטעי הקריאה. תודה לשרהלה ונחמיה חסיד על ערב שירי לוחמים. תודה לגלית יפה על ארגון הסיפורים בערב שירי הלוחמים.

תודה לכולם, תודה על שנתתם לנו את הזכות לקחת חלק בארגון הטקס, לכבוד לנו הדבר.

ליאת מגן קטרי ויעל מגן

בעקבות יום העצמאות

טובה פליישר

כמעט ללא זמן, בתוך הפעילות האינטנסיבית לקראת הארוע המרכזי של שנת השמונים, הצליחה ועדת התרבות להעמיד ערב עשיר ויפה. המשואות, שעסקו בחיי הקהילה לכבוד יובל השמונים, הציגו הבטים שונים של חיינו, ויפה

הטעימה מיכל מגן את מכלול המרכיבים בכל אחד מן הנושאים, הבונים את חיינו הקהילתיים. שילוב השירה בין המשואות, בביצועם של הרכבים משתנים ובצדק הציבור כולו, יצר אווירה של ביחד, אווירה של שמחה וחגיגות

מופע הרוק, שבאו לאחר מכן, הוו הפתעה מוזיקלית מהנה במיוחד, וזאת לצד ריקודי העם המהווים חלק בלתי נפרד ממסורת החג שלנו. ראוי לציון מיוחד ארגון השטח, שאפשר הסבה משפחתית חברתית, בתוך המסגרת המושבית הרחבה והכוללת הכיבוד, שהוכן על ידי החברים, תרם גם הוא להרגשה הנעימה, כמו פעם. על הכל נודה: לכל מי שארגן וכלל מי שהשתתף בהעמדת הארוע היפה והמרגש - לכלכם תודה.

העכברים של אורנה

כתבו וניגנו: אורנה והעכברים

בשיחת חולין ליד גן הילדים, גילו גולן רייכנשטיין ואורנה גרין את אהבתם המשותפת למוסיקה. גולן, שלימד עצמו לתופף מגיל הנעורים ואורנה, פסנתרנית קלאסית, החליטו שזוהי הזדמנות מופלאה להחיות את אבד במהלך השנים. ג'אם סשן אחד ושניהם הגיעו להכרה שהמוסיקה טבועה בשניהם עמוק מדי מכדי לתת לה להיעלם שוב. כך נזרעו הזרעים הראשונים של ההרכב.

גולן, שבנעוריו ניגן בלהקת "השהיטוס" עם אסף צלנר, הציע לו להצטרף להרכב. אסף, פסנתרן קלאסי במקור, שעסק בעבר במוסיקה כמקצוע, זנח את הנגינה המקצועית, אך המשיך לעסוק במוסיקה דרך אולפן ההקלטות שהקים.

למרות שתפקיד הקלידן היה כבר מאויש, גולן לא ויתר על צלנר וגם ידע כי אין מקום לדאגה, שכן האדון ניחן ביכולות מוסיקליות פנומנאליות וידע לנגן על כל כלי נגינה באשר הוא. ואכן, אסף תפס את תפקיד הבאסיסט.

הצטרפותו של אסף להרכב הוסיפה צבע, טעם וריח וגם של קפה ועוגיות לחזרות,

שהמשיכו לאפשר לחברי ההרכב לתת דרור ליצירתיות, כמו גם את החופש לאלתר ולהיסחף לסגנונות שונים, הרחוקים מאוד מהעולם המוסיקלי ממנו הגיעו כל חברי ההרכב.

אבל אין הרכב ללא גיטריסט, וכמיטב המסורת - עכבר מביא עכבר. צלנר הציע לאלעד כליפא להצטרף להרכב. גם כליפא, גיטריסט קלאסי במקור, שמח על ההזדמנות לחזור ולתת ביטוי ליכולותיו המוסיקליות כליפא השתלב בחבורה כאילו היה שם תמיד, על אף שמדי פעם הוא נאלץ ללמוד שירים שהשאר גדלו עליהם, והוא, מפאת גילו הצעיר, לא מכיר אותם ועושה זאת כמו אלוף עולם, מה שגרם לחברי ההרכב לשנות את שמו ל-כליפא.

עד מהרה נוצרו יחסים חבריים בין העכברים, והאווירה בחדר היא של פירגון, כבוד והערכה והומון צחוק והומור. החיבור הטוב שבין העכברים מאפשר נגינה רצינית לצד היסחפות לאילתורים בכל סגנון אפשרי.

מזה שנתיים, אחת לשבוע, באדיקות וללא פשרות, נפגשים חברי ההרכב במחילה, משעות הערב ועד שעות הבוקר המוקדמות, בחברת העכברים האמיתיים, שהיו שם מאז ומתמיד, וכיום מהווים קהל אוהד בחדר החזרות.

ערב עצמאות 62 לישראל נחגג השנה במושבנו במצעד הדגלנים המרהיב של ותיקי המושב ובמריאוגרפיה חדשה של מושיק מכלין. בהמשך הטקס שרו מספר צמדים ושלישיות (ותושבי חרות) שירה בציבור, שלוותה בגיטרה על ידי רן ברנע, וכמובן מקומה של הדלקת המשואות לא נפקד. בהמשך הערב נערך רוק עצמאות, אשר בו נגנו ושרו מספר הרכבים מוסיקליים מקומיים שירים מקוריים שכתבו, וכן גרסאות כיסוי לשירים ידועים. את האירוע פתחה להקתו של דניאל טלר בסגנון

רוקיסטי, ובהמשך עלו להופיע ההרכב המוסיקלי של איתמר סלטון, אשר שרו בסגנון רוק כבד. את רוק עצמאות סיימו גרסאות כיסוי ישראליות. ההרכב שסחף את הקהל בתשואותיו היה העכברים של אורנה. בהרכב נגנו גולן רייכנשטיין על התופים, אלעד כליפא על גיטרת הבס, וכן נגנו ושרו אורנה גרין על הקלידים, ואסף צלנר על הגיטרה החשמלית, אשר הלהיבו את הקהל. ראוי לציין את החלטתם הנכונה של מארגני האירוע להעמיד את בימת רוק עצמאות בצידי של בית

העם, אשר יחד עם התאורה והסאונד של נעם צלנר והקהל, שנכח מסביב, יצרו מופע מקומי נהדר לקהל חובבי המוסיקה. אין ספק כי אירוע רוק עצמאות פתח מסורת חדשה בחרות. כמו-כן השנה חזרה מסורת ישנה של כיבוד קל שהוכן על ידי תושבי חרות, כל זאת בארגונה של ברוריה אוריאלי, ותודותינו על כך לה ולכל מי שתרום לשולחן החג. כמו בכל שנה נהנו הקטנטנים מהפעלות מתנפחים, וכלל התושבים - מדוכני המזון. תודה רבה למארגני הטקס מאן קטרי ומיכל מאן ולהתראות בעצמאות 63.

שבועות שמונים / איריס חסיד, טל גולן וטלי בוקר

ביקשו שנכתוב כמה מילים על שבועות, וזה מזכיר את התחושה שלפני ארגון טקס שבועות: מה עושים, מאיפה מתחילים, מה יהיה, אולי בכלל נותר על זה? אז אעשה סדר ונתחיל מהתחלה.... הכל התחיל במייל של שרון אוריאלי - מישוהו מוכן לארגן טקס קטן לכבוד שבועות? טקס קטן נשמע לא מאיים ובהחלט אפשרי. אז התנדבנו. נפגשנו. חשבנו על פיקניק בבריכה, אולי משחקי מים, אולי תחרות עוגות.. אולי ארוע סביב החיטה שנשתלה, אפילו נפגשנו עם אריק זילברמן לבדוק אפשרות פעילות בבריכה (אפרופו, אירוע נהדר שכדאי לחשוב עליו כמשהו נפרד, מישוהו מרים ת'כפפה?). התלבטנו. שבועות בלי טקס העלאת ביכורים? בלי ילדי הגנים לבושים בלבן עם זר על הראש? בלי חיות? בלי הפיקניק המסורתי? בלי ריקודים? ושוב התלבטנו. לאנשים יש כוח אחרי מופע שנות ה-80? שוב נפנה לאנשים ונבקש עזרה? להתנדב? לרקוד? לשיר? להופיע? חזרות, חזרות, חזרות, מתי? לא עמוס מדי? קרוב מדי? יהיו אנשים במושב? החלטנו. ננסה. מה כבר יכול להיות, נפרסם טקס קטן וצנוע ופיקניק מסורתי. ככה לא יהיו ציפיות וגם לא אכזבות... ממש לא מאיים ואפילו אפשרי. התחלנו.

חילקנו תפקידים ויאללה מתחילים. קצת חששות, הרבה היסוסים, אבל אין זמן וצריך "להזיז" דברים. להקים תחנות, לדבר עם אנשים, עם ספקי דוכנים לקנות דברים, לסגור ענייני חשמל, ביטחון ושירותים. והטקס - חשבנו על ריקוד קטן לילדי הגנים, כי אי אפשר בלי הלבן לבן הזה וטקס העלאת ביכורים קצר. ואז התווסף ריקוד נשים, ומייד אחריו שמעו נשים וותיקות - יש טקס - גם אנחנו רוצות לרקוד. והמקהלה שמעה - יש טקס - מייד התנדבו לשיר. ויש חיטה שנשתלה וזה הזמן לקצור - אז אולי ריקוד גברים לעניין הקצירה? ואולי ג'ובה יסכים לספר על המורג. ומרים גת שמעה - יש טקס - אז אולי נעלה את ריקוד "גיא", כי אתם הרי יודעים טקס שבועות בלי ריקוד "גיא", זה לא ממש שבועות. וטוב שהיה לנו רק חודש וחצי.... ההיענות, ההתנדבות ורוח היצירה והעשייה הביאו לטקס קטן של שבועות לקרום עור וגידים. וכל העזרה מסביב, לכל מי שפנינו בבקשה לתרום, לעזור, להפעיל תחנה, להגיע לחזרות, לקשט ת'במה, לעזור בהקמה ובפירוק, מיד נענינו בחיוב ובשמחה. אבל תיכף נגיע לתודות... ואז הטקס. התרגשות. פרפרים בבטן, קהל גדול, תחושה של שייכות, תחושה של גאווה.

כי אולי כבר יש פחות חקלאות היום, אולי יש יותר בתים חדשים, אולי השפה לא תמיד מובנת, אבל במפגש שלנו עם תושבי המושב-וותיקים וצעירים, רוח ההתנדבות, העשייה, הרצון לעזור ולהיות חלק היתה העיקר. וזה לא מובן מאליו וזה כן מאוד מרגש וזו היתה חוויה נהדרת. ולכל האנשים שבלעדיהם זה לא היה קורה: ריקודים: מרים גת, יעל יונה, משה מכלין, דביר חלמיש, משה גלעד, ליאת מגן וטל גולן • כל חברי המקהלה, רם ואורי • כל המופיעים ילדים וההורים, רקדנים ורקדניות, מקריאים ומקריאות • על הבמה: גל פסח, טל מלמן, יפעת כפיף, שמוליק אברהם, יאיר חסיד, טל חסיד, אופיר אמיתי, זיו וינר • מודי מאור על החציר • על הפירוק: צוק גת, אופיר אמיתי, אביב סיוון, תומר כפיף, גלעד פסח, חגי כספי, מיכה, עלי וגנ'ד • משפחות פלג, שוורץ ואור על תרומת הפרחים • ורד והוד וירצברגר על ההפצה • שלומית עצמון וסיגל עוז על הפירסום • לג'ובה על הסבריו על המורג • לנוער על התחנות. • לאלי וליאת קטרי על ההגברה • לכל נותני העצה שכיוונו וייעצו: לשרון אוריאלי, לירוס יפה (על קטע הקריאה), לנתי לזר שכתבה • לכל אלו ששכחנו, כי עבר קצת זמן ולכל התושבים שהגיעו, השתתפו ולקחו חלק בטקס. תודה.

שבועות שמונים

טובה פלישר

מעגלים מעגלים משפחתיים, זאטוטים זוחלים
או נישאים על כפיים, הורים צעירים וחברים
קשישים - טורחים, מארגנים, עורכים ומגישים מכל
מטעמי החג. ולפתע מבזיקה ההכרה: הקשישים
הללו הריהם אנחנו! והצעירים - כן, הם אותם
הילדים הזכורים לנו מן הבמה הזאת, עם הזרים
ועם הטנא ועם ריקוד התפוזים של מרים.
ללא שהבחנתי התחללו כאן הדברים, חלפו השנים
עשורים, עשורים; זו הפעם חשתי, לראשונה
בשנה החגיגית הזאת, בתוך המעגלים הקהילתיים,
המשפחתיים, כי אכן אנחנו בשמונים! והרינו הדור
השני, ואלו הצעירים שבתוכנו הינם בני הדור
השלישי ועמהם בני הדור הרביעי למייסדים!
כן, חגיגת השבועות המסורתית, היפה, המושבית,
המרגשת, והפיקניק הקהילתי בעקבותיה
הציבו אותי, לראשונה במלוא המודעות, ביובל
הזה, בשנת השמונים של המושב שלנו.

שרים שמונים, רוקדים שמונים, כותבים שמונים,
מבשלים שמונים, אבל - מה לעשות? אני לא
מצליחה להפנים את זה! אמנם, נכון, לא עוד
בדרכי עפר אני פוסעת, לא עוד את בתי הכפר
הצנועים אני רואה סביבי, ובחצרות - מבני
המשק נטושים או משודרגים למגורי אדם, אבל
אני, בתוך ההתהוות הזאת זורמת, ולא חשה
אין מתרחש אותו תהליך, הסוחף גם אותי.
אבל ערב שבועות עשה לי את זה - ובגדולי
בתחילה היתה זו פתיחת השער אל מנהרת הזמן:
אני שוב הילדה בלבן עם הזר הפורח על הראש
ועם הטנא ובו פרי גינתי; אני שם עם השירים
בתוך כנסת ישראל והקהל החוגג, העולה להביא
במורים אל הבמה המקושטת, עם שבעת המינים
ועם המוהלים. הנה המחוללים, הנה הקריינים וזו
הברכה. והנה פתאום, בבת אחת אני נקלעת שוב
אל פתחת המנהרה, פתאום אני כאן בזה המקום,
בזה הזמן! זו קהילת המושב, המושב של היום!

כחלום שלא נגמר / טובה פלישר

אוואללה, כמה יפה! כמה יפה היה הכול, וכמה יפה היה כל פרט, בתוך ולאורך הדרך!
זו הרוח של נכונות, של רצון טוב; זו החגיגות וההתלהבות וההשקעה; אלו היזמות, זה
הביצוע המשלב דורות בתמונה, בתנועה, באומר ובשיר; וזה המופע, המציג את שמונים
שנותיו של המושב למן החריש הראשון באדמתו, במאבקיו על קיומו, במשבריו ובחגיו;
זה המופע שנשף רוח חיים, ואם גם לשעה בלבד, ואם גם רק על הבמה ועל המסך, באבות
המייסדים, בחזונום ובפועלם, בפניהם ובצעדם.

ועתה, כשהכול כבר עבר, הבמה התרוקנה והתודות נאמרו, נברך את זו הקהילה, קהילת
המושב שלנו, ברכת יישר כוח, ושתזכה לחוג באותה רוח ובאותה התלהבות את חגיגה בשנים
הבאות!

חגיגות השמונים

לכל חברי מושב חרות שלום! לכל המארגנים והמשתתפים,
תודה שהזמנתם אותנו לחגוג עימכם את שמונים שנות העלייה לקרקע.
מהשתתפות החברים והקהל הנלהב רואים כמה אתם שמחים ונהנים מחייכם בחרות.
ארגון הערב היה למופת.
המראה ששבה את ליבנו היה הבמה הענקית עם כל ילדי המושב (כן ירבו!), ההורים הצעירים שלהם וגם הסבים והסבתות. לארגן את כולם ולהגיע לשיתוף כה מוצלח, אין כמוכם!
עם תמונות מאז וקריינות יפה הצלחתם להראות לנו איך מייסדי המושב, שהתחילו מאפס, בתנאים לא קלים, הגיעו היום למקום כה פורח, יפה והכי חשוב, מקום שכיף לחיות ולגדל בו את המשפחה. הילדים שהופיעו היו חמודים. הבנים על הסקטים והאופניים והבנות עם בגדי הריקוד הצבעוניים, הנשים שרקדו בלבן, וגברי ההיי-טיק עם החולצות האדומות - כל הכבוד על הזמן היקר שהשקעתם בהכנת הערב המרשים.
המתופפים היו משגעים, כמו כן הזמרים עם המיקרופונים,
ולבסוף - הסבתות והסבים, הצעירים עם ההורים המבוגרים. כמה יפה היה לראות אתכם ביחד גם רוקדים וגם שרים. חבורת הזמר שלכם יכולה לייצג את ישראל באירוביזיון. ומאוד, מאוד נהנינו מהשירים של פעם ושל היום.
זה היה ערב מושקע ומרגש.
בברכה, משפחת מגלי.

חרות חוגגת שמונים / גידי מגן (גדליה וגמון)

אני, שאיני גר במושב הרבה שנים, נזכר בילדותי, בחבריי, קצת בגעגועים ושותף לשמחה לחגיגות השמונים	בשבת נסענו עם המשאית של המושב לטיולים.	אינך נותן בהם יותר אמון וחלקם אינם בדרכך,
אם להודות על האמת, זה הזמן לומר עכשיו וכעת היו מספר אנשים ומקומות שעיצבו אותי והשפיעו עלי רבות,	בעשור למדינה ליוונו בדאגה את החיילים, היה לנו כבוד בלתי מוסבר אל לובשי המדים, ארץ ישראל הקטנה הייתה אהבתנו הבלעדית, אהבנו את השירים והיינו קשורים אליה נפשית.	הארץ מפולגת, העם חצוי בדעותיו, קשה לחיות עם זה, כל אחד ב"דלת אמותיו", אתה חצוי בנפשך, מתרחק מהפגנות, בלבד מפחד ודואג לילדיך מפני המלחמות.
בית הספר החקלאי מוקווה ישראל, חרות, בו גרתי כאן בתחילת דרכי בישראל, יוסי יפה, שהיה מונחך וידיד עליו אפשר רבות לכתוב ולהעיד.	עשרים שנה לקום המדינה חגגנו כבוגרים, רוב הבנים והבנות פשטו מעליהם את המדים, התחילה מלחמת הקיום היום יומית לכל חבר, החקלאות הייתה בראש הסולם ומשהו אחר.	חמישים שנה, שהן יובל למדינה, אתה מחפש אור בקצה המנהרה, אין לנו שלום עם שכנינו הערבים, ויש לנו אבטלה בעשרות אחוזים,
היום יש לי נכסים חיים במושב חרות ילדים ונכדים, אשר מרבים בפעילות, ואם יש בי גאווה היא מתחלקת בין כולם, כשלמושב חרות יש מקום באהבה גם.	ידענו לשמוח, לחגוג כל חג, היה לנו כבוד והדר לכל תג, הרגשנו חזקים, אור לגויים, הושטנו ידנו לשלום לכל השכנים,	הפרנסה לא מאירה פנים וזאת בלשון המעטה, החקלאות וההתיישבות העובדת בשפל המדרגה, אתה מביט אחורנית ואומר זה לא מה שהיה, פניך מסגירות את דאגתך.
לפני כשישים שנה, כאילו תמול שלשום הגענו ארצה כעולים והתממש החלום, ארץ מודבר וצייה, כמו בסיפורים, לבנות את הארץ להפשיל שרוולים.	בנינו בניינים, הקמנו יישוב ללא חומה ומגדל, ואז פרץ הויכוח אם צריך ואם בכלל, העם התפלג למחנות נגד ובעד, והיה גם מי שהזהיר מהושטת היד.	שישים ושתיים שנה למדינה, והמושב שינה צורה, רבים מהבנים והבנות בנו בית בשכונה החדשה, יש דור המשך והמון ילדים קטנים רצים יחפים, גאוות המושב הוותיק על "ההרחבה" היא שכונת הבנים.
תחילה באוהל הודי (ע"י אזוריה) מספר משפחות, אחר כך בצריף (ע"י משרד הפרדס) בלי מקלחות, לא ביקשנו וילה ולא מכונית העיקר הייתה הפרנסה ותפילה חרישית.	ילדינו גדלו וחונכו לערכים לשרת בחיל קריי ולשמור על היהודים, בערב שבת ליד השולחן הטפנו מוסר הם לא פחות טובים מהנוער בעבר,	היום אתם חוגגים שמונים שנה ויש לכם במו להתגאות, כל חג אתם מוציאים בהופעה של רבבות, חשוב להנחיל מורשת עם (יום הויכוח) ומורשת קרב, חשוב שיידעו, שזכותנו לחיות בשלום זה יותר מוחייב.
המעבר לבית אבן זכור לי במעורפל, אני רק יודע, שזה לא היה כל כך קל, המטבח היה בצריף, השירותים בחצר והדרך לבית מלאת בוץ וללא גדר,	האם סיר הבשר והרווחה העצמית יותר חשובים מהתרומה הלאומית? האם צריך רק לדרוש ולקבל מהמדינה? הרי חונכת לאחרים לתת בלב שלם ובאמונה.	שאו ברכה ביום חגכם, חג לכם ולהתיישבות ולמדינה, שרק שמחה חיוך ושחקן יהיו נחלתכם כל שעה. שפע ברכות ואיחולים לבביים לחגיגת השמונים!
לרחוב העולים החדשים קראו אז ההרחבה, הוותיקים שבכפר קלטו המשפחות באהבה, הילדים גדלו, קיבלו חינוך לאהבת המושב, כל חג התנוסס דגל ישראל בכל בית אב,	ארבעים למדינה ואתה מבולבל לנוכח פני האויב, שואל ומקשה קושיות אין משיב וזה כואב, המנהיגים, שבטחת בהם והובילוך בשעת מלחמה,	
לבית הספר הלכנו ברגל, הכרנו כל שביל, בקיץ במוכנס קצר, בחורף עם מעיל, בימי שישי נפגשנו לשירה וריקודים,		

לאחת

מספר מילים במכתב אישי - גלוי ללימור עוזר.

על דעתי האישית ועל דעת ציבור חברי, שעבדו בהתלהבות, בלי לאות ובהתמדה והעלו את מופע השמונים המופלא, אני מבקשת להודות, לשבח ולהלל את האחת, שיום ולילה, בסבלנות, ללא הפוגה: בשקט ובענווה, בטוב טעם ובחכמה פעלה והפעילה, אירגנה ותיאמה בחנה, לא וויתרה, עודדה ותמכה עד שאותו ארוץ הפך לחווייה מופלאה.

ואני, כמי שהיתה עדה, מלאת התפעלות מהדרך, מהאחריות, מהמסירות, מן היחס ומן הכישורים, שאפיינו את עבודתך לאורך כל תקופת ההכנות לארוץ, היי ברוכה! באהבה --- טובה

להיות אורחת בחגיגות ה-80 לחרות ולהרגיש בבית

ישר כוח לאותם אלה, שמשקיעים מזמנם ושומרים על הרוח החיובית של תרומה למען הקהילה, שומרים על הרוח הצעירה והמשוכבת, ובאותה עת זוכרים ומכבדים ערכי העבר.

תודה לחברים היקרים שלי מילדות שורה ומוישה פינסקי, איריס אפרת וחיים ואירית מגן, שתמיד זוכרים אותנו ותמיד תמיד מקבלים אותנו בחיבוק חם ונותנים לנו הרגשה של שיתוף באירועים במושב, מוסיפים לנו שמחות והרגשה בייתית.

תודה לשוש וזמה זמיר, שאפשרו לי ולמשפחתי לערוך ביקור נוסטאלגי בחצר הבית בו נולדתי ובו גדלתי עד גיל 20.

ולכל תושבי מושב חרות, הכפר היפהפה הזה, עלו והצליחו!

להתראות

טובה מירון (שרגאי - פייבושביץ')

רמת-אביב ג', תל-אביב

ניכר היה ששילוב קטעי ווידאו ותמונות סטילס בין קטעי השירים והריקודים היפים נעשה ביד מקצועית מחד, ומאידך - בהרבה רצון טוב מצד התושבים המשתתפים במופע. בין התמונות, שהוקרנו במקביל לסיפורים שסופרו, שמחתי לראות את אבי יהושע שרגאי-פייבושביץ' ז"ל על עגלה לחלוקת לחם, שנהג בה בראשית ימיו של המושב, ואת אחי חיימקה רוקד בין משתתפי חגיגת חצי היובל למושב בשנת 1955.

מרגש במיוחד היה לראות במה ענקית מלאה בילדים, בני נוער והורים צעירים מה שאומר שהמקום גדל, מתפתח וממשיך להיות מקום מלא חיים ופעילות שמחה של צעירים. מאחר והיינו נוכחים בחזרה הגנראלית, יכולתי להיווכח ברוח התנדבות יפה ומרגשת, שפיעמה בין המשתתפים הרבים על הבמה, וללא ספק, בעולמנו החומרי והתחרותי של המאה ה-21, מעורבות חברתית כמו זו שנראתה לקראת ובמהלך אירועי שנת השמונים למושב, הרחיבה את ליבי מנחת.

להיות אורחת בחגיגות ה-80 לחרות ולהרגיש בבית.

בתחילת חודש מאי הוזמנתי על ידי חברים מילדותי למושב שנולדתי, התחנכתי וגדלתי בו. היתה לי ולחברי לחיים, בעלי פרץ (אפילו שנולד וגדל בתל אביב), תחושה של כמו לשוב הביתה למושב חרות בגוש תל מונד. שנינו הרגשנו שייכות אמיתית לחגיגות שמונים השנה ליסוד המושב.

כמובן, כמו תמיד, היה כייף גם הפעם להיפגש עם החברים הטובים משכבת הגיל שלי וגם משכבות גיל קרובות לנו, וגם נעם לנו המפגש עם חברים משכבות הגיל של אחי הגדולים לבית שרגאי, חיימקה ועודדי. על פי רוב במפגשים מסוג זה משמח להיפגש ולהיזכר ביחד עם אחרים בנוסטאלגיה בימים, בהם חיינו בעבר, מינקות בגן הילדים, ועד אמצע גיל הצבא שלי, הגיל בו עזבתי עם הורי ועברנו לגור בעיר. הפעם, בנוסף לנוסטאלגיה, היה מרגש במיוחד באירוע השמונים לראות את המופע המושקע והמרשים.

בעקבות ארוץ השמונים של המושב שלח רפי אביר, המוכר לרבים רבים מצעירי המושב, משיעורי הגאוגרפיה ומן הטיולים בתיכון האיזורי על שם רופין, את דשמי ואת הערכתו. דבריו נשלחו כמכתב אישי למובה, במטרה שיועברו לחברי המושב והריהם לפניהם כלשונם.

16.5.2010 לטובה פלישר - השלום, הברכה, המזל והבריאות הטובים !

בשבת שעברה התמזל מזלי ונכחתי בחגיגות השמונים לכפר 'חרות'. כמי שמכיר את המסורת, ההרכב האנושי, ארגון האירועים בעבר, ציפיתי כמובן לחגיגה גדולה ומרשימה - ואכן כך היה. השילוב הנפלא של צילומי עבר, סיפורי ותיקים, סקירה הסטורית, ריקודים - ילדים, נוער ומבוגרים, המפגש המרגש בין תושבים לאורחים - כל אלה הפכו את הערב לבלתי נשכח. יודע אני, שהושקעו מחשבה ועבודה רבים מאוד במשך תקופה לא קצרה. בשמי ובשם רוב רובם של האורחים, העבירי בבקשה את ברכותי ותודתי לכל אלה שהגו, כתבו, עיבדו, עבדו, ביימו ועוד. טוב שיישובים מתעדים עברם בצורות שונות, על מנת שיידעו הדורות הבאים מה ואיך היה פה.

כמאמר יגאל אלון : 'עם שלא יודע עברו אין לא עתיד'. גם כך הצעירים ביותר כבר לא יכולים להבין בכלל איך הסבים והסבתות היו פה בתנאים של אז...

בברכה רפי

חגיגות היובל הבא

דבורה אורן

בחגיגות היובל הבא, בעוד שמונים שנה, יקרא יו"ר הוועד המקומי, חסיד כלשהו, מכתב שמצא בכלי של סבא רב רב רבא שלו, שנכתב ע"י גורן או אורן כלשהם, חז לשונו:

אפילו חרדים... מהקולות, מההופעה, מההקלטה ובעיקר – מלזכור את המילים. ההקלטה הייתה הדבר הטוב ביותר שקרה לנו. אבל בעקבותיה התחלנו להרגיש הרהורי כפירה. אנחנו מיותרים. בעקבות כך עשה לנו רם שיחת מוטיבציה: "אתם בכלל לא מיותרים. ההיפך הוא הנכון. אתם חשובים מאוד. לא חשוב כל כך לדעת את הקולות ולא את המילים, העיקר לחייך. תחייכו והשאר יסתדר מעצמו". מינה את חיים כ"שליח ציבור" לענייני חיוך, והכל אכן הסתדר. עובדה שבחרו בנו, ממש התחנונו, שנופיע שוב בשבועות. עכשיו הגיע הזמן להודות לרם סופר ולאורי מוסטקי על זמן האיכות והנועם שבילינו ביחד, על הפירגון, על התמיכה והסבלנות, בתקווה שנמשיך ככה עד היובל הבא... מממממ. על החתום: אחת מהאלט.

מלמד אותם איך לנשום, לפעמים, ואיך להשתמש נכון במיתרי הקול בתפילותיהם. כבר לא צריך לנסוע לאילת כדי להגיע לקול הגבוה. פשוט לוחצים יד על יד, או על מי או מה שנמצא ליד. לפני הכל הוא מתחיל בתרגילי כושר מלווים בזמירות מספר הספרים, כשהוא מרים ומוריד את ידיו בסגנון הגששים: "מים לדוד המלך, מים מים לדוד", כשתוך כדי כך מתגלה בטן, במקום התחתונים הזכורים לטוב, אם נתעלם מהקרע בתפר למטה, במכנסים, אותו הייתי מתקנת ברצון ובידע, מתוך נסיון רב עם: 1 בעל, 3 חתנים, ו-4 נכדים. השני אורי, כשמו כן הוא, אור גדול למאמינים. מפליא בנגינתו באורגן, ולמרות זאת בחור צנוע, סוליד ובעיקר סולידרי: צובע את שעריו באפור, כדי להיות תואם לנו, וטוען שאפילו הוא לא מצליח ללמוד את הקול של האלט, וככה מחזק את בטחונו העצמי הירוד. על כך, בשם הנ"ל, תודה. אנחנו לא רק חוזרים בתשובה. אנחנו

לכבוד יו"ר הוועד המקומי נחמיה חסיד א.ב. ברצוני להודות לך בזה, על שגרמת לי ולעוד כחמישים מחברי, לחזור בתשובה. מכיון שאתה יהודי חסיד, בטוחתני שזה יגרום לך נחת. כולנו נעשינו נאמנים לבית הכנסת ומבקרים בו בקביעות כל יום ראשון. בערבו של אותו יום מתמלאים רחובות המושב בעשרות מאמינים, הנוהרים לעבר הבית הנ"ל, כשעל פניהם נסוכה ארשת של דביקות ומסירות בכל נימי נפשם. אצים רצים הם להגיע בזמן, שמוא יפסידו את... הקפה והעוגה הביתית, המחכים להם שם. עוד בטרם רתחו המים הם מוזגים אותם לכוסם, כשאיריס, התורנית הקבועה, מתרוצצת כאחות תזוית לספק את רצונם. כאן מוחכים להם בכיליון עיניים ומקבלים את פניהם השניים אחד, שהוא לא רב אלא סופר רם, סופר רם.

חוגגים שמונים

הביאו לדפוס שרון אוריאלי ולימור עוזר

בגאווה והתרוממות רוח. אנו גאים, על כי בעולם פוסט-מודרניסטי יש לנו במושבו "בועה" של עולם, שבו אנו גאים לגדל את ילדינו.

שיש בה כדי להזין את נפש הדור מחדש. כנראה שלא יכולים היינו לתאר טוב מציטוט זה את שחשבנו בשנת ה'80 בכלל, ובתהליך ההכנות לערב המופע בפרט. העוצמה שבכמות משתתפים כה רבה, בני דורות כה רבים, על במה אחת, בחזרות ובמופע מילא

ברל כצנלסון אמר: "דור מחדש ויוצר אינו זורק אל גל האשפה את ירושת הדורות. הוא בוחן ובודק, מרחיק ומקרב ויש שהוא נאחז במסורת קיימת ומוסיף עליה ויש שהוא יורד לגלי גרוטאות, חושף נשכחות, ממרק אותם מחלודתם, מחזיר לתחייה מסורת קדומה,